

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

TEMMUZ 1972

SAYI 97

CİLT : 16

350 KURUŞ

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI
A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon : 18500 — 18504

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Telefon : 14 489

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar Çarşısı
No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyetli ve dergiyli sorumlulu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın lade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	750,— TL.
İç sahlfe	500,— TL.
Arka kapak içi	750,— TL.
Arka kapak	1000,— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrî sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

CİLT : XVI

SAYI 97

TEMMUZ 1972

Fiatı : 3.5 T. L.

Yıllık : 42-6 Aylık : 21 TL.

YAZI HEYETİ

İSTANBUL

SUHA AKSOY
GÜROL BAHADAN
MUAMMER BAŞOĞLU
NİHAT BATUR
AYHAN BERMEK
İLKER BİRDAL
NATİK BUDA
FARUK ÇEHRELİ
ÂLİ DİNÇÇAĞ
MEHMET EMANET
ŞEMSEDDİN GÜLER
Prof. Dr. MÜKERREM HİÇ
ORHAN SOFUOĞLU
REŞAT UMUR
RİDVAN YÜKSELEN
ANKARA
ORHAN BULDAÇ
OKTAY EMED
NACI SARIEYYÜBOĞLU

Sahibi : Cemiyet Adına NİHAT BATUR

Yazı İşleri Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Müdürü : İLKER BİRDAL

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Ekonomik Durum *
24. Muhasebede Denetleme Doç. Dr. Mustafa A. AYŞAN
30. Dış Pazarlama Araştırmaları S. Nihat GÜVENAL
36. Ayın İktisadi, Mali Hukukî
ve Sosyal Mevzuatı Mehmet EMANET

Derginin Sesi !.

Sevgili Okuyucularımız,

Bu sayısıyla dergimizin 9 ncü neşir hayatına başladığını müjdelemenin mutluluğu içindeyiz. Dergimiz ilk gününden beri, sadece Cemiyetimizin neşir organı olarak görevini yapmakla kalmayıp, yurdumuzun ekonomik ve sosyal konularını işlemiş, çıkar yolları bulmaya çalışmıştır. Önümüzdeki sayılarımızda da aynı ciddiyet ve titizlikle, ayın önemli ekonomik konularını inceleyerek değerli okuyucularımızın takdirlerine sunacağız.

Geçen yıllarda yurd kalkınmamız için ısrarla üzerinde durduğumuz; Yurdumuzun sosyo-ekonomik yapısının iller itibariyle ele alınıp incelenmesi konusunu, her ay bir ilimize ayıracığımız sayfelerde: İktisadi tarihleri, iktisadi coğrafyaları, turizm imkânları, yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından geniş bir şekilde ele almak tasavvurumuz var!... Bu arzumuzun gerçekleşmesinde en büyük ümidimiz; şubelerimiz ve irtibat bürolarımızla birlikte siz değerli okuyucularımız olacaktır. Her zaman ki gibi kıymetli yazılarınız ve uyarılarınızla konumuzu daha fazla derinleştirmek imkânını bulabileceğimize inanıyoruz.

Bu gün yapacağımız çalışmanın paralelinde yapılmakta olan örnekleri görmekle azım ve arzumuz daha da artmış bulunmaktadır. Bir taraftan İmar ve İskân Bakanlığının ülkemizi bölgelere ayırarak verdiği değerli eserler, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisadiyat Enstitüsünün kıymetli yayınları ve nihayet son günlerde Hürriyet gazetesinin vilâyetler itibariyle, kısada olsa, verdiği bilgiler bizim için büyük önem taşımaktadır.

Dergimizin yeni yılında da daha etkili ve daha verimli neşiriyatta bulunmak en büyük amacımız olacaktır!...

Sevgi ve Saygılarımızla,
İKTİSAT Dergisi

Ekonomik Durum

Türkiye Sınayi Kalkınma
Bankası Araştırma
Müdürlüğünce hazırlan-
mıştır.

Genel Ekonomik Durum

1972 yılının ilk yarısına ait göstergeler 1971 yılı ilk yarısı ile kıyaslandığında genellikle ekonomide bir canlılığa işaret etmektedir. Bu durum bilhassa özel sektör sanayi yatırımı ve inşaat taleplerinde hissedilmektedir. Olumlu gelişmeye karşılık fiyatlar artış tempolarını devam ettirmektedir. Ancak beliren bazı emareler fiyat artışlarının yılın ikinci yarısında yavaşlayacağı kanısını vermektedir. Ticaret bankaları mevduatlarındaki hız-

lı yükselme ve bunun sonucu olarak bankaların Merkez Bankası kaynaklarından gittikçe daha düşük oranda yararlanmaları, rezervdeki yükselişe ve kamu kesiminin Merkez Bankası'na müracaatının artmasına rağmen tedavüldeki banknot hacmini daraltmıştır.

Dış ekonomik ilişkilerimizde geçen yıl başlayan gelişme dikkat çekici bir durum almıştır. Özellikle 1972'nin ilk üç ayında sanayi ürünleri ihracatı geçen yıla kıyasla % 98 artış göstermekte ve içi dö-

viz transferlerinin 1972 yılı için \$ 600 milyonu geçeceği umulmaktadır.

1. Kaynaklar ve harcamalar

a. Yeni millî gelir serisi :

Millî gelir büyüklüklerinde 1958 yılı sonlarından itibaren süre gelen DPT ile DİE seri farklılıkları yapılan ortak çalışmalarla sonuçlandırılmıştır. 1962-71 dönemi için yeniden yapılan tahminlerde Birleşmiş Milletler tarafından yapılan tavsiyeler uyularak bazı tanım değişikliklerine gidilmiştir. Bu değişikliklerden en önemlisi şimdiye kadar faktör fiyatları ile safî hesaplanan sektör katma değerleri, yeni tahminlerde gayrisafî ve üretici fiyatları ile hesaplanmaktadır. Yani her sektör içerisinde, dahilde alınan vasıtalı vergiler ve amortisman değerleri bulunmaktadır. Diğer bir yenilik de yapılan yeni hesaplamada izafi kira gelirleri için ayrıca bir tahmin yapılmış ve her yılın GSMH büyüklükleri içine katılmıştır.

Tablo 1 eski ve yeni serileri mukayeseli olarak vermektedir. Ek Tablo 1'de ise 1962-71 yılları için hazırlanan yeni millî gelir serisinin detayları verilmektedir.

Görüldüğü gibi mutlak değerler olarak yeni tahmin edilen seri büyüklükleri, her yıl değişik olmakla beraber eski seriden daha yüksektir. Sabit fiyatlarla 1967-71 arasında yıllara göre küçük oranda değişiklikler de meydana gelmiştir.

Diğer taraftan 1971 yılı için eski seriye göre sabit fiyatlarla hesaplanan GSMH büyüme hızı % 9,2 iken özellikle tarım gelirlerinde yapılan düzeltmeler sonucu 1971 sabit fiyatlarla büyüme hızı 8,6'ya inmiştir.

b. 1972 yılı kaynaklar ve harcamalar dengesi:

1972 yılı programı ile verilen kaynaklar harcamalar dengesiyle ilgili tablo son aylarda meydana

Tablo 1
GAYRİ SAFİ MİLLÎ HASILA

Yıllar	Eski Seri				Yeni Seri			
	Cari	%	Sabit 1965 fiyat.	%	Cari	%	Sabit 1965 fiyat.	%
1967	95.230	11,1	85.640	6,1	98.258	11,3	88.363	6,2
1968	105.020	10,3	91.360	6,7	108.997	10,9	94.820	7,3
1969	117.502	11,9	97.112	6,3	120.722	10,8	99.773	5,2
1970	135.610	15,4	102.450	5,5	140.535	16,4	106.171	6,4
1971	173.499	27,9	111.926	9,2	178.684	27,1	115.270	8,6

gelen önemli gelişmeler sonucu yeniden tahmin edilmiştir. Tahminlerin yenilenmesinde etkili olan en önemli iki faktör GSMH büyüklüğünde yapılan düzeltme ve bütçe gelir-gider tahminleri üzerinde meclisin getirdiği değişiklikler olmuştur.

Tablo 2 yeni kaynaklar-harcamalar dengesini vermektedir.

Buna ek olarak 1972 yılı Programı ödemeler dengesi hedefleri de son aylarda görülen gelişmelere göre yeniden tahmin edilmiştir (Bkz. Tablo 10).

Öte yandan yapılan yeni tahminler sonucu 1972 yılı kamu tasarrufları TL. 19,2 milyar tahmin edilmiştir. Bu durumda devre başı yatırım-tasarruf eşitliği varsa-

KAYNAKLAR — HARCAMALAR DENGESİ (1) (1971 fiyatları)

	Milyon TL.		
	1971	1972	%
G. S. M. H.	178.684	191.045	7,0
Diş Kaynak	1.635	2.618	60,1
Toplam Kaynaklar	180.319	193.663	7,4
Toplam Yatırımlar	34.196	40.100	17,3
— Sabit Sermaye Yatırımları	32.417	38.900	20,0
— Kamu	16.417	20.500	24,9
— Özel	16.000	18.400	15,0
— Stok Değişimleri	1.779	1.200	—32,6
Toplam Tüketim	146.123	153.563	5,1
— Kamu	27.133	29.100	7,2
— Özel	118.990	124.463	4,6

(1) DPT-DİE'nin GSMH birleştirme çalışmaları sonucu derlenen yeni 1971 Yılı GSMH değerine göre düzenlenmiştir. Dolar değerinin ve gerçekleşen ödemeler dengesi tahminlerinin yeni düzeltmeleri de göz önüne alınmıştır.

Kaynak: DPT, «Aylık Ekonomik Rapor» Mart 1972.

Eski seriye göre carî fiyatlarla TL. 173,5 milyar olan GSMH yeni seriye göre TL. 178,7 milyara çıkmaktadır. Bu baz'a % 7 olarak öngörülen yıllık artış uygulandığında 1972 yılı GSMH'sı TL. 191,0 milyar olmaktadır.

yıldığında özel tasarruflar toplam kalıntı olarak TL. 18,3 milyardır. Buna mukabil 1972 yılı toplam kamu yatırımlarının TL. 21,2 milyara ulaşacağı öngörüldüğüne göre kamu kesiminin ekonomide yaratacağı fazla talebin TL. 2 milyar do-

layında olacağı anlaşılabilir. Aynı şekilde özel kesimden doğacak fazla talep TL. 0,6 milyar dolayındadır. Bu durumda sağlanacak dış tasarrufun daha büyük bir kısmının kamu kesimince kullanılacağı sonucu çıkmaktadır. Nitekim proje kredilerinden dolayı dış kaynağın daha büyük bir kısmı kamu kesimine yönelecektir.

2. Sınai Üretim

a. Sınai üretimdeki gelişmeler:

1972 yılı sanayi maddeleri üretimi ile ilgili olarak yeterli bilgi elde edilememiştir.

maktan kaçınılmıştır.

b. İmalât sanayiinde eğilimler:

1971 Aralık sonunda TSKB Araştırma Müdürlüğü tarafından yapılan ankete cevap veren firmalardan % 47'si 1972 Ocak-Nisan döneminde 1971 Eylül-Ocak dönemine kıyasla üretimlerinde artışlar olacağını, % 35i üretim hacminde değişiklik olmayacağını tahmin ettiklerini bildirmişlerdir. (Grafik 1).

Gelen cevaplar içinde özellikle çimento ve ağaç mamülleri sanayi kollarına mensup firmalar mevsim dolayısıyla imalâtlarında azalma öngörmektedir. Bu iki sanayi kolunun etkisi giderildiği tak-

Tablo 3
SINAI MADDELER ÜRETİMİ
Aylık ortalamalar

		Aylık ortalamalar			% değişmeler	
Birim		1971	1971	1972	1971/	1972/1971
		1971	Ocak-Mart	Ocak-Mart	1970	Ocak-Mart
Taş kömürü (1)	1000 ton	386	379	389	0,7	2,6
Ham petrol (1)	»	287	271	268	— 6,7	— 1,2
Petrol mamull. (1)	»	715	609	787	10,0	29,2
Çimento (1)	»	629	399	339	—46,2	—15,0
Brüt elektrik (1)	Milyon Kwh	810	773	845	4,3	9,3
Elektrolitik bakır	Ton	660	578	477	—27,6	—17,5
Alüminyum hadde						
mamülleri	»	252	219	254	0,7	15,9

(1) Ocak-Şubat dönemi.

Kaynak: DPT.

Tablo 3 üretimdeki bazı gelişmeler işaret etmektedir. Mevcut yetersiz bilgilere dayanılarak sınai üretim hakkında tahminde bulun-

tirde 1972 yılı ilk dört ayında bir önceki 4 aylık döneme göre artış bekleyen firmalar % 52'ye, değişiklik olmayacağını tahmin eden

firmalar % 38'e yükselmektedir.

Tablo 3 beklenen bu gelişmeyi yansıtmamaktadır ancak 1972 yılı ilk dört ayı sınaî üretimi hakkında elde edilen bazı diğer kalitatif bilgiler daha ziyade anket cevaplarını teyit eder mahiyettedir.

3. İmalât Sanayiinde Yatırım Eğilimleri

1972 yılı ilk dört ayında Bankamıza yapılan kredi müracaatlarını özetleyen Tablo 4 özel sektör yatırım taleplerinin 1971 yılı Ocak-Nisan dönemine göre önemli ölçüde arttığını göstermektedir.

Bu iki dönem kıyaslandığında TSKB'ye yapılan müracaat adedinin % 53, \$ talebinin % 26 ve TL.

talebinin % 211 oranında arttığını göstermektedir. Bu gelişmeyi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Uygulama Dairesine özel sektör tarafından yapılan müracaatların hızla artması da teyit etmektedir. Nisan sonuna kadar TUD'ne verilen projelerin tutarı TL. 28 milyara ulaşmıştır.

Özel sektör yatırımlarında ağırlık tekstil sanayiinde olmaktadır. Bankamıza yapılan müracaatların adet olarak üçte bir yatırım tutarı olarak ise % 48'i tekstil projelerinden gelmektedir. TUD'ne yapılan müracaatlar arasında tekstil projeleri önemli bir yer tutmaktadır.

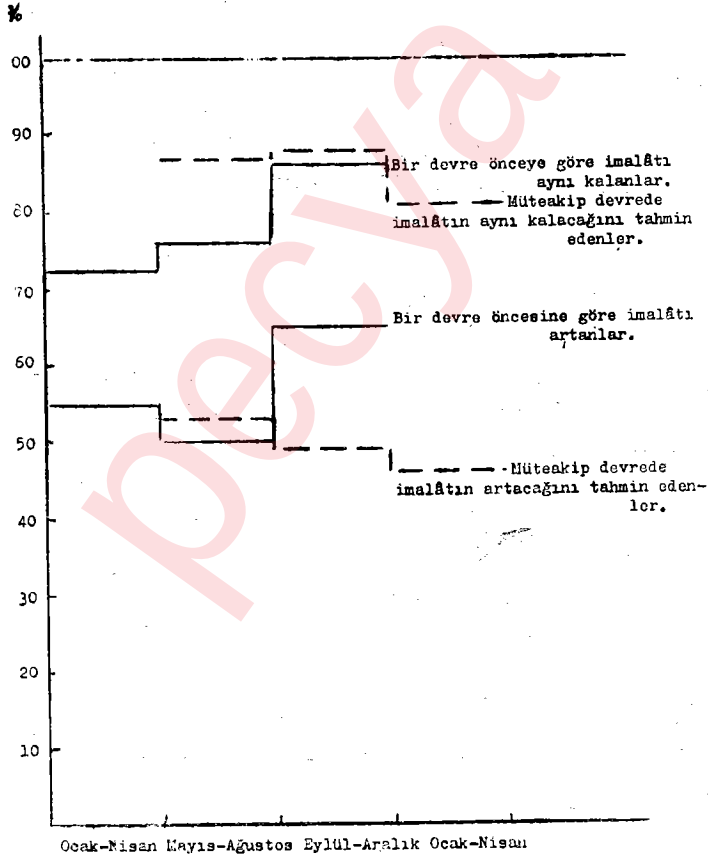
Tablo 4
Bankamıza Vakıf Kredi Müracaatları

1971					1972			
Ocak - Nisan					Ocak - Nisan			
	Kredi adedi	1.000 ₺	1.000 M.	Toplam 1.000 ₺	Kredi adedi	1.000 ₺	1.000 M.	Toplam 1.000 ₺
A. İmalât konusuna göre								
Tüketim malları								
Gıda	9	3.042	16.000	78.086	7	2.596	16.450	53.575
Tekstil	8	2.733	4.650	50.704	21	14.516	44.030	251.623
Diğerleri	3	426	650	7.103	16	2.055	43.558	72.946
Ara mal ve yatırım malı	23	12.931	32.472	226.376	22	5.116	63.382	136.546
TOPLAM	43	19.132	53.772	343.619	66	24.283	167.420	514.590
B. Bölgelere göre								
Marmara	28	9.978	39.422	190.588	45	16.101	130.644	360.904
Ege	6	6.196	5.350	99.218	5	1.900	8.349	35.521
Orta Anadolu	2	164	2.000	4.484	6	1.311	10.375	29.123
Güney Anadolu	4	2.408	-	36.481	7	3.958	14.650	71.396
Doğu ve Güneydoğu Anadolu	3	386	7.000	12.648	3	1.003	3.402	17.746
TOPLAM	43	19.132	53.772	343.619	66	24.283	167.420	514.690

4. İnşaat Faaliyeti

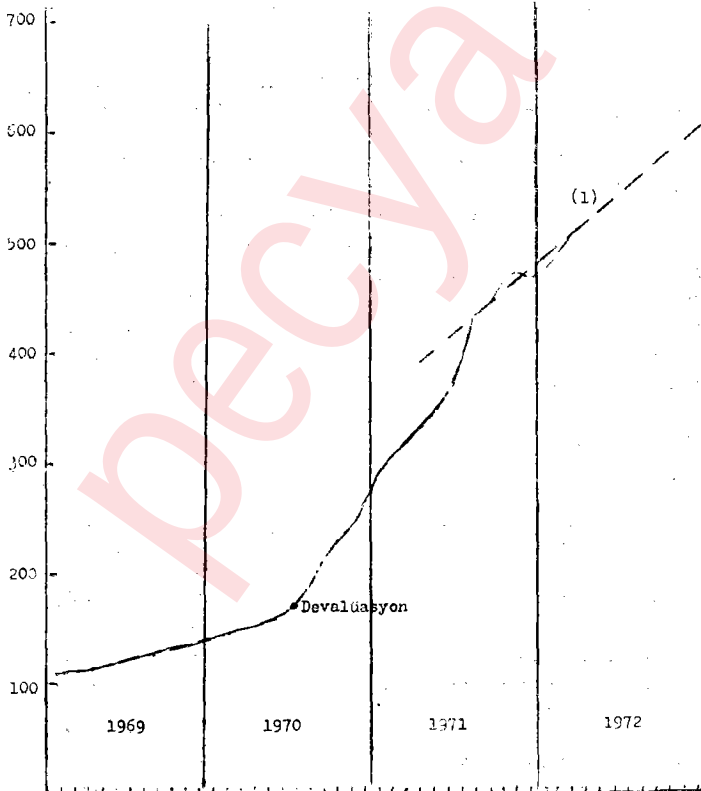
1971'in ikinci yarısında inşaat talebinde yeniden canlanma eğilimleri başlamıştı, bu gelişme özellikle apartman inşaatında görülmekte idi. İnşaat faaliyetindeki gelişmelere gösterge olarak kullandı-

ğımız belediyelerce verilen inşaat ruhsatları 1972 yılı ilk üç ayında bu gelişmelerin aynı tempoda devam ettiğini göstermektedir. Bu dönemde verilen ruhsatlar (m² toplamı) inşaat talebinin 1971 Ocak-Mart aylarına kıyasla % 10 arttığını göstermektedir.

Tablo 5
BELEDİYELERCE VERİLEN İNŞAAT RUHSATARI

	1971	1972	Yüzölçümü: 1000 m ² % fark
Ev	829	898	8,3
Apartman	1.732	1.861	7,4
Ticari yapılar	249	280	12,4
Diğer yapılar	246	314	27,6
Toplam	3056	3.353	9,7

OŞNNMHTAEEKA OŞNNMHTAEEKA OŞNNMHTAEEKA OŞNNMHTAEEKA

(1) Nisan 1972 geçici rakam.

Kaynak: DPT.

5. Dış Ülkelere Giden İşçiler ve İşçi Geliri Transferi

1972 yılı ilk üç ayı içinde İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalıyla dış ülkeler giden işçilerin sayısın-

da 1971 yılı aynı dönemine kıyasla % 30'un üstünde bir gerileme görülmektedir. Buna mukabil işçi başına aylık döviz transferi yükselmekte devam etmektedir.

MERKEZ BANKASI DURUMU ÖZETİ

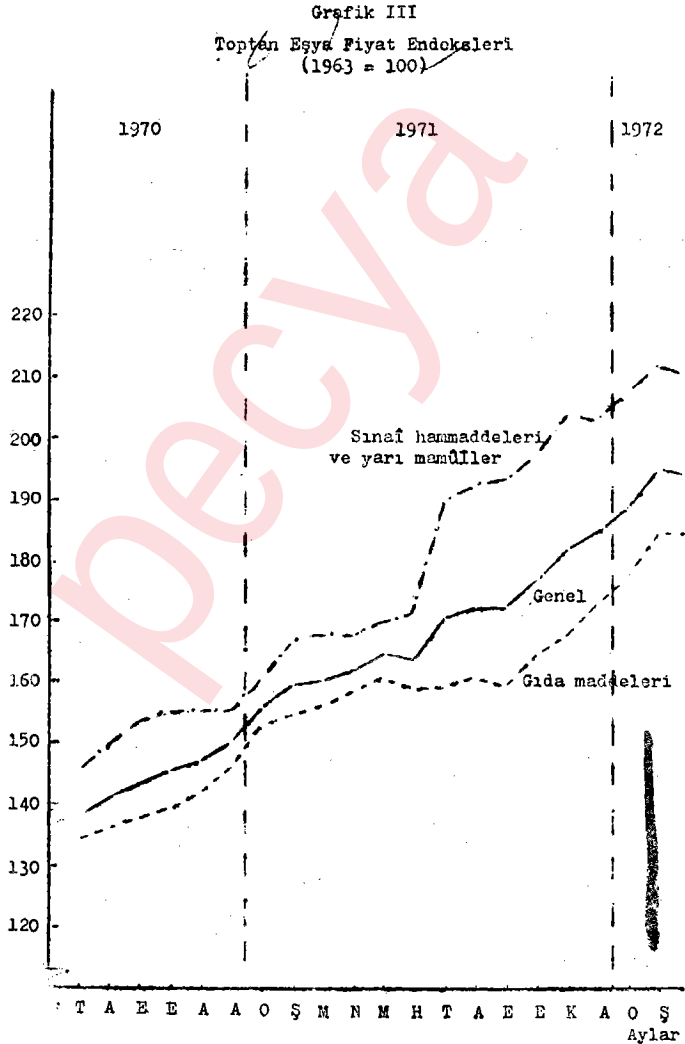
	29 Nisan 1972 durumu	6 ay öncesine göre fark (30 Ekim 1971)	1 yıl öncesine göre fark (1 Mayıs 1971)
AKTİF			
Net altın ve döviz (konvertibl)	11.225	+ 2.593	+ 5.079
Hazine kefaletini haiz bonolar			
a. Katma bütçeli daireler	1.750	-	-
b. T. M. O.	2.625	- 445	+ 1.545
Hazineye kısa vadeli avans	7.280	+ 1.334	+ 2.718
Ticari senetler	2.630	- 397	- 1.236
Ziraat senetler	776	- 1.237	- 1.240
Diğer avanslar	18	-	-
Bankalar tasfiye fonu	284	- 20	- 37
Ziraat finansman	650	-	-
Diğer aktifler	12.517	+ 2.863	+ 2.744
Toplam	39.755	+ 4.788	+ 9.573
PASİF			
Tedavüldeki banknotlar	16.834	- 300	+ 3.254
Mevduat			
Resmî mevduat	1.274	+ 372	+ 245
Bankalar mevduat karşılıkları	7.931	+ 1.585	+ 3.040
Muhtelif mevduat	1.438	- 96	+ 472
Hilletlerarası müesseseler ve dış yardım karşılıkları	32	- 1.351	- 1.382
İthalat teminat bekiyeleri	1.714	+ 574	+ 24
Diğer döviz hesapları (not)	6.545	+ 3.459	+ 2.629
Diğer pasifler	4.007	+ 545	+ 1.299
Toplam	39.755	+ 4.788	+ 9.573

Kaynak: Merkez Bankası, Haftalık Durum Özeti.

Tablo 6
İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU KANALIYLA DIŞ ÜLKELERE GİDEN İŞÇİLER
Ocak - Mart

	1971	1971	1972
Dış ülkelerde çalışan işçi sayısı	568	498	580
Transfer edilen ortalama			
Devre içinde artış	88	18	18
aylık işçi geliri (\$ milyon)	39,2	28,6	40,0
İşçi başına aylık döviz transferi (\$)	74,5	59,5	69,9

Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu.

Kaynak: Ticaret Bakanlığı.

1971 yılı ilk üç ayına kıyasla 1972 yılı aynı döneminde işçi barışına ortalama aylık gelir transferi % 17,4 oranında artmıştır. Bu durum özellikle Almanya'da ücret artışlarının devam etmesinden ve dış ülkelerde eskiden beri çalışan işçilerimizin daha yüksek ücret kademelerine geçmesinden ileri gelmektedir. İşçi ücretlerinde 1971-72 trendinin devamı halinde 1972 içinde transfer edilecek toplam işçi gelirlerinin \$ 600 milyona ulaşacağı tahmin edilmiştir (Grafik II).

6. Fiyatlar

Grafik III'de görüldüğü gibi toptan eşya fiyatları 1972 yılı ilk iki ayında 1971'deki süratli artış temposunu devam ettirmiştir. Ancak Mart ayında hem gıda maddeleri hem de sanayi hammaddeleri ve yarı mamülleri fiyatlarında hafif bir gerileme görülmüştür. Sonuç olarak 1972 Ocak-Mart dönemi toptan eşya fiyat endeksi 1971 yılı son üç ayına nispetle % 6,0 bir artma göstermektedir. 1971 yılı Ocak-Şubat döneminde bir önceki üç aya göre artış % 7,7 idi.

Diğer atraftan son altı ayın İstanbul ve Ankara geçinme endeksleri bir fiyat istikrarını yansıtmaktadır. (Grafik IV). Toptan eşya ve geçinme endeksleri arasındaki paralel olmayan gelişme eğilimleri,

geçinme endekslerindeki fiyat istikrarının, ekonomik nedenlerden çok Ankara ve İstanbul şehirlerinde, bu endekslerde önemli ağırlıkları olan tüketim mallarını fiyatlarının idarî tedbirlerle kontrol altında tutulması ve endekslere de bu narh fiyatlarının geçmesi sonucu belirdiği görülmektedir.

Bununla beraber 1972 ikinci üç ayı için yapılan tahminler bir önceki üç aya kıyasla toptan eşya fiyatlarının % 2 civarında artacağı, geçinme endekslerinin ise mevsimin de katkısıyla artış göstermeyeceği hattâ hafifçe gerileyebileceği yönündedir.

7. Para ve Kredi

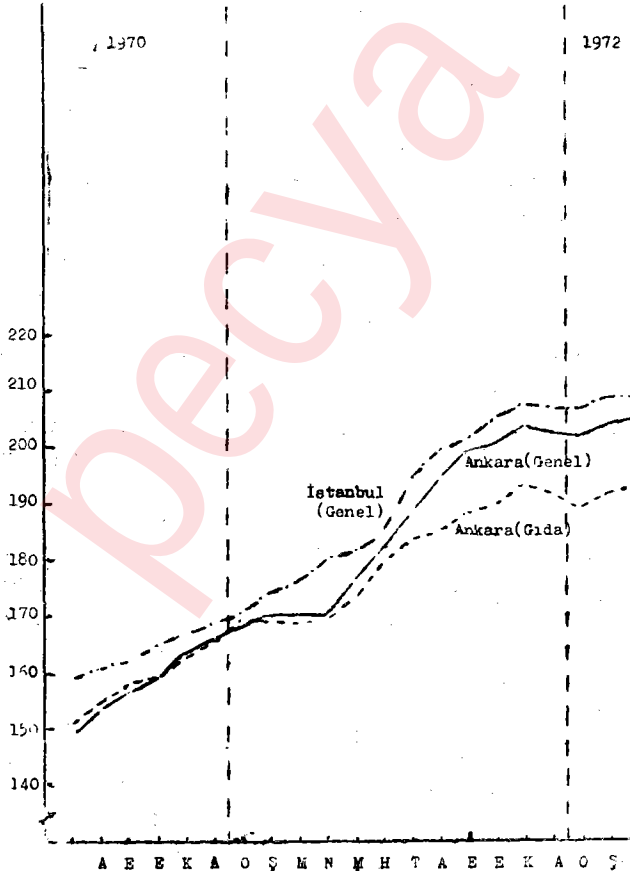
a. Tedavüldeki banknot hacmini etkileyen faktörler:

1972 yılı Nisan ayı sonu itibariyle tedavüldeki banknot miktarı altı ay öncesine kıyasla hafif bir azalma (TL. 300 milyon) göstermiştir. Bu dönemde her ne kadar rezerv hareketleri (TL. 2,6 milyar) ve kamu sektörü finansmanı (hazineye kısa vadeli avans TL. 1,3 milyar artış göstermiştir) banknot hacmini artıracak yönde etkili olmuşlarsa da bankacılık sisteminin Merkez Bankasından aldığı kredilerdeki daralma (TL. 1,5 milyar) ve bankaların Merkez Bankasındaki mevduat karşılıklarının artışının (TL. 1,6 milyar) aksi yön-

deki etkileri tedavüldeki banknot hacmi artışını önlemiştir.

Nisan sonu itibariyle Merkez Bankası net rezervleri TL. 1,2 milyar (= \$ 802 milyon) tutmaktadır. Bu miktarın \$ 250-300 milyon arasındaki bir kısmı muhbirlerden «ödedi» ihbarı beklenen akreditif bedellerini teşkil etmektedir. Herhangi bir şekilde sarfedilebilecek

«serbest döviz» rezervini bulmak için belirli bir ithalâta fiilen tahsis edilmiş olan bu miktarın düşülmesi gerekmektedir. 1971 yılı sonunda \$ 241 milyon tutan bu provizyonlar 1972 yılı ilk 4 ayında ithalâttaki artışa uyarak yükseldiği ve \$ 300'e yaklaştığı tahmin edilmektedir. Bu taktirde Merkez Bankasında serbest rezervler \$ 500 ci-

Kaynak: Ticaret Bakanlığı.

varında olmaktadır.

Merkez Bankası rezervleri 1970 sonundan itibaren önemli artışlar göstermektedir. Artış son 15 aylık devre içinde \$ 363 milyona ulaşmıştır. Bu artışta rol oynayan en etkili faktör her ne kadar işçi geliri döviz transferleri olmuşsa da 1971 ve 1972 yılı ilk dört ayında başka bir faktör daha etkisini göstermeye başlamıştır. Firmaların dahilde TL. olarak kullanmak için yurt dışında temin ettikleri krediler hacminde 1971 yılında önemli artışlar olmuştur. 1971 yılı içinde \$ 50 milyon civarında artarak 1971 sonunda \$ 120 milyona yaklaşan bu 1 yıl ile 18 ay arasında vade ile gelen krediler 1972 yılı içinde önemli oranda artmışlardır. Toplam kredilerin Nisan sonu itibariyle \$ 190 milyona ulaştığı tahmin olmaktadır.

b. Kredi ve Mevduat:

1972 yılında da Merkez Bankasına olan borçların TL. 0,9 milyon azalmasına rağmen bankalar likit durumlarını muhafaza etmektedir.

1971 yılında süratle yükselen bankalar mevduatı 1972 yılında da aynı tempoda artmakta devam etmektedir. 13 büyük bankanın başlıca şubeleri itibariyle mevduat toplamı son 12 ay içinde TL. 24,4 milyondan TL. 34,7 milyona yüksel-

miştir. Bu % 43 bir artışa tekabül etmektedir.

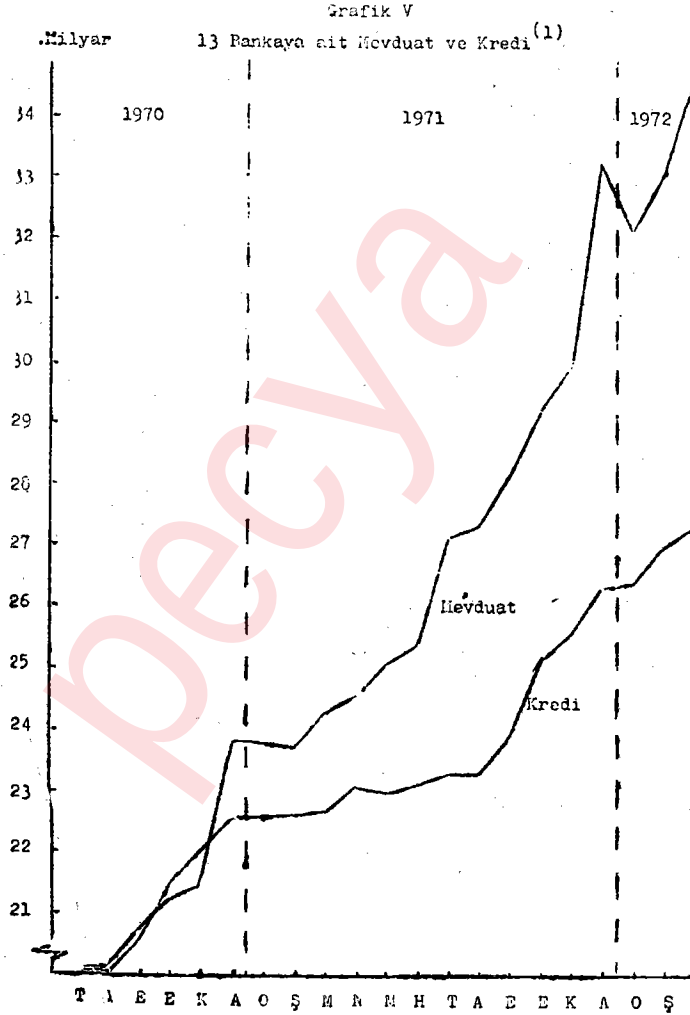
Bu dönemde artış gösteren mevduat daha ziyade tasarruf hesapları olmuştur. Ticarî ve resmî mevduat mevsimlik dalgalanmalar haricinde bir hareket göstermemiştir.

Diğer taraftan tasarruf mevduatı kompozisyonunda da önemli değişiklikler görülmüştür. 1966 - 1969 arasında toplam tasarruf mevduatı içinde % 25-28 arasında değişen vadeli tasarruf mevduatı nispeti vadeli tasarruf mevduatına tanınan faiz hadlerinin 1970 Ağustos'unda yükseltilmesiyle artmağa başlamış, bir yıl sonra da % 36,5'a çıkmıştır. Bu oranın 1972 ilk aylarında % 40'a ulaştığı sanılmaktadır. Bu görüşü teyit eden diğer bir husus da yeni açılan banka şubelerinde vadeli tasarruf hesaplarının üstünde olmasıdır.

Diğer taraftan bankalar kredi hacmi 1971 yılı ilk 8 ayında önemli bir değişiklik göstermemiş ancak Eylül'den itibaren mevduat artışına paralel bir şekilde artmıştır. Bu artışta özel sektör tarım ürünü alımlarının önemli bir rol oynadığı sanılmaktadır. Kredilerdeki süratli yükseliş 1972 yılında da devam etmiştir. 13 büyük bankanın başlıca şubeleri itibariyle krediler toplamı son 12 ay içinde TL. 22,6 mil-

yondan TL. 27,3 milyona yükselmiştir. Bu % 20 oranında bir artışa tekabül etmektedir. Dolayısıyla 1971 yılı sonunda mevduatın TL.

6,5 milyarın altında olan kredi hacmi 1972 Mart ayı sonunda TL. 7,4 milyar geri kalmıştır.
8. Sermaye Piyasası

(1) 1) büyük bankanın başlıca şubeleri itibarıyla.

Saynak T.C. Merkez Bankası.

1972 yılı ilk üç ayında sermaye piyasası canlanmıştır. Bu dönemde İstanbul menkul kıymetler ve kambiyo borsasında tescil edilen işlemler TL. 72 milyona varmıştır. Bu geçen yılın aynı dönemine kıyasla % 100'e yakın bir artışa tekabül etmektedir. 1972 yılının bir özelliği de geçen yıl 5 milyonun altında olan şirketler tahvil ve hisse senetleri 1972 yılında TL. 11,4 milyona ulaşmıştır.

Diğer taraftan şirketler tarafından 1972 yılı ilk üç ayındaki tahvil ihracı TL. 60 milyonu bulmuştur. Piyasa % 15 faizli tahvilleri gayet olumlu karşılamaktadır. Buna mukabil % 15 faizli tahvillerin firmalar maliyeti pahalı olmakta, tahvil ihraç etme olanaklarına sahip olan büyük firmalar bunun yerine fon ihtiyaçlarını yurt dışından kısa vadeli kredi temin ederek gidermek yolunu tercih etmektedirler.

9. Kamu Maliyesi

1971 yılı konsolide bütçe gerçekleşme rakamları Tablo 8'de verilmiştir. Bütçe kanunu TL. 800 milyon açık öngördüğü halde konsolide bütçe açığı TL. 7 milyara ulaşmıştır.

1970 yılına kıyasla konsolide bütçe cari giderleri % 32,6, yatırım giderleri % 12,7, sermaye teş-

kili ve transfer giderleri % 64,7 oranlarda artışlar göstermiştir. Sonuç olarak gerçekleşme 1970 bütçe gerçekleşmesinin % 47 Sonuç olarak gerçekleşme 1970 bütçe gerçekleşmesinin % 47 ve 1971 bütçe kanunu verilerinin % 21 üstünde olmuştur.

Bütçe gelirlerinde ise 1970 yılına kıyasla vergilerde % 36 oranında artış olmuş ve gerçekleşme vergi geliri tahminlerinin % 6 üstünde olmuştur. Buna mukabil vergi dışı bütçe gelirlerinde hafif azalma görülmektedir.

Tablo 8'de verilen 1972 bütçesinin dikkati çeken noktaları aşağıda özetlenmiştir. 1972 bütçesinde toplam giderler TL. 52,4 milyara ulaşmaktadır. Bu rakam 1971 yılı gerçekleşmesine kıyasla % 10,7 bir artışa tekabül etmektedir. 1971/72 bütçelerinin mukayesesinde ise toplam harcamalar % 34 oranında artmaktadır. Bu artışlar cari giderler için % 30, transfer harcamaları için % 40 ve yatırım için % 18 olmaktadır. Gelir bütçesinde ise vergi gelirlerinin 1971 gerçekleşmesine kıyasla % 45 bir artış öngörülmüştür. TL. 14 milyara tekabül eden bu artışın TL. 8 milyarını vasıtasız, geri kalanını vasıtalı vergi artışlarından sağlayacağı tahmin edilmektedir. Vergi gelirlerini yükseltmek gayesiyle meclise sunulan ve vergilerde değişiklik ön-

gören kanunlar meclisten geçmemiştir. 1971 yılında 1970'e kıyasla vergi gelirlerinde görülen TL. 9 milyar (% 36) civarındaki artışların önemli bir kısmı 1971 yılındaki enflasyonist gelişmenin sonucudur. 1972 yılında enflasyonist bir gelişme tahmin edilmediğine göre vergi gelirlerinin yeni vergi kanunları çıkartılmadan 1972 bütçesi ile öngörülen oranda artmasının güç olacağı kanısına varılmaktadır. Nitekim 1972 Mart ayı vergi hasılatı 1971 Mart ayı hasılatına kıyasla ancak % 18 bir artış göstermektedir.

10. Dış İktisadi İlişkiler

a. Dış ticaret:

1972 yılının Ocak-Mart döneminde ithalat \$ 322 milyona ulaşmıştır. Bu rakam 1971'in aynı dönemine kıyasla % 19,4 bir artış göstermektedir. Başlıca maddeler itibariyle ithalatın dağılımı incelenildiğinde en önemli artışların akaryakıt ve makine ithalinden ileri geldiğini göstermektedir.

1972 yılının aynı döneminde ihracat % 48,6 artarak \$ 266,9 milyona ulaşmıştır. İhracat kalemleri içinde sanayi ürünlerinde gözlenen ar-

	1971 bütçesi ile verilen	1971 yılı gerçekleşme	1972 bütçesi ile verilen	1971 gerçek- leşme-1971 büt- çe ile verilen farkı	%	1972 bütçe ile verilen farkı	1971 bütçe ile verilen farkı
KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ							
Delaysız vergiler	11.865	12.090	19.950	225	1,9	8.085	68,1
Delaylı vergiler	17.685	19.320	25.110	1.635	9,2	7.425	42,0
Toplam vergi gelirleri	29.550	31.410	45.060	1.860	6,3	15.510	52,5
Vergi dışı normal gelirler	2.093	3.244	4.553	1.151	55,0	2.460	117,5
Tasarruf bonoları	1.250	1.185	100	- 65	- 5,2	- 1.150	-
Karşılık paralar	2.100	1.546	-	- 554	-26,4	- 2.100	-
Özel gelir ve fonlar	1.300	1.412	600	112	8,6	700	- 53,9
Katma bütçe gelirleri	1.833	1.416	2.118	417	-22,8	- 285	15,5
Toplam konsolide bütçe gelirl.	38.126	40.216	52.431	2.090	5,5	2.090	37,5
KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMALARI							
Carî giderler	20.022	22.121	26.409	2.099	10,5	6.387	31,9
Yatırım giderleri	7.915	7.898	9.455	17	- 0,3	1.540	19,4
Sermaye teşkili ve transfer gi.	16.392	17.279	22.938	887	5,4	6.446	39,3
Hazine yardımı	- 5.403	-	- 6.271	-	-	863	16,1
Toplam konsolide bütçe harcam.	38.926	47.345	52.431	8.439	21,6	13.505	34,7
Bütçe açığı veya fazlası	- 800	- 7.128	-	-6.328	9 katı	-	-
Açığın finansmanı							
İç istikraz	800	800	-	-	-	-	-
Merkez Bankası avansları	-	-	3.020	-	-	-	-
Bütçe emanetindeki artış	-	-	1.373	-	-	-	-
Plasman bonoları	-	-	1.252	-	-	-	-

tiş özellikle dikkat çekmektedir. 1971 yılının ilk üç ayında \$ 27 milyon olan sınaî ürün ihracatı 1972 yılında % 93 oranında artarak \$ 52,6 milyona ulaşmıştır. Bu \$ 25 milyonluk artışın \$ 6 milyonu şeker, \$ 7 milyonu mensucat ve ipliklerden, \$ 3 milyonu deri konfeksiyon ihracından ileri gelmektedir.

b. Ödemeler dengesi:

Dış ticaret, işçi dövizî transferi ve turizm gelirlerinde 1972'nin ilk dört ayında meydana gelen olumlu gelişmeler 1972 programıyla sunulan ödemler dengesinin cari işlemler kısmının yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir.

1972 yılı programında ithalât

Tablo 9
BAŞLICA MADDELER İTİPARIYLA İTHALÂT VE İHRACAT
(Ocak - Mart)

	1971	1972	% artış
Toplam ithalât	239,3	321,8	14,4
Başlıca ithal maddeleri:			
Akaryakıt	26,2	34,5	31,7
İlaç ve boya	30,4	32,9	8,2
Mensucat ve boyalar	8,6	12,9	50,0
Makinalar	74,2	98,5	32,7
Paklı vasıtaları	28,8	27,7	- 3,9
Yenobilir yağlar	1,1	7,4	7 katı
Sübrler	12,5	12,5	-
Toplam ihracat (FOB)	179,6	263,9	46,6
Arım ve hayvancılık ürünleri			
Hububat ve baklagiller	2,7	5,6	107,4
Hayve ve sebze	36,5	41,0	12,3
Fındık	22,6	27,6	22,1
Kuru üzüm	4,9	5,0	2,0
Endüstri bitkileri	95,4	150,0	57,2
Tütün	30,3	51,9	35,5
Pamuk	53,5	93,7	75,1
Hayvancılık ve hayvan ve su ür.	9,5	8,9	- 6,4
II. Madencilik ve taş ocaklığı ür. top.	7,6	7,6	-
	3,8	3,0	-21,1
III. Sanayi ürünleri	27,2	52,6	93,4
Gıda ve içki sanayii	14,0	23,2	65,7
Şeker	2,4	6,0	3,3 katı
Mensucat ve iplikler	6,2	13,8	122,5
Pamuklu dokuma	1,3	2,5	115,4
Orman ürünleri	1,0	1,0	-
Deri ve konfeksiyon işleme	1,3	2,2	69,2
Kimya	1,7	2,2	29,4
İtme ürünleri	-	3,4	-
Çimento sanayii	1,3	2,7	107,7
Cam-seramik sanayii	0,3	0,6	100,0
Demirten bakır metaller	1,1	2,6	136,4
İnşaatı eşya, makine inşaat	0,3	0,6	100,0
Elektrik makinaları, elektronik s.	0,2	0,3	50,0
IV. Diğerleri	0,7	1,2	71,4

\$ 1.300 milyon tahmin edilmiştir. 1971 yılı son aylarında hızlanan ithalât temposunun 1972 yılında da devam etmesi 1972 yılı ithalâtının \$ 1.400 milyona erişeceği kanısını uyandırmıştır. Aynı şekilde 1972 yılında sanayi maddeleri ihracatında görülen önemli gelişmeler ihracatın 1972 yılı programında tahmin edilen \$ 677 milyonun önemli oranda üstünde gerçekleşeceği kanısını uyandırmıştır. Yapılan yeni tahmine göre 1972 yılı ihracatı \$ 730 milyondur.

Turizm net gelirlerinin 1971 milyona karşılık \$ 21 milyon ola-

rak gerçekleşmiştir. Bu durumda 1972 programı hedefi olan net \$ 10 milyonluk turizm net geliri \$ 25 olarak yeniden saptanmıştır.

İşçi gelirleri tranferleri 1972 yılı programında 1971 gerçekleşmesine eşit (\$ 475 milyon) olarak alınmıştır. 1972 ilk 4 ayına ait gerçekleşme yıllık işçi geliri transfer tutarının \$ 600 milyon civarında olacağı kanısını uyandırmıştır.

Bu gelişmelerin ışığı altında yeniden tanzim edilen 1972 carî işlemleri dengesi tahminleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 10
CARİ İŞLEMLER DENGESİ

	1972 programı	1972 gözden geçirilmiş tahminleri
a. Dış Ticaret		
İhracat	690	730
İthalât	1.300	1.400
Dış ticaret dengesi	— 610	— 670
b. Görünmeyen kalemler		
Dış borç faiz ödemeleri	— 67	— 67
Turizm ve dış seyahat (net)	10	65
İşçi gelirleri	475	600
Kâr transferleri	— 35	— 35
Proje kredisi hizmet ödemesi	— 35	— 35
Diğer görünmeyenler	12	12
Görünmeyen kalemler den.	360	500
c. Enfra strüktür ve off-shore	8	8
Carî işlemler dengesi	— 242	— 162

(Cari üretici fiyatları ile)

Milyon TL.

	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970 (1)	1971 (1)
Tarım	19.816,6	23.174,1	23.683,6	23.149,2	27.944,3	29.290,9	30.651,6	32.768,3	38.591,0	46.470,3
Sanayi	10.408,0	11.976,5	13.518,2	15.338,8	18.293,9	21.355,0	24.206,8	27.900,3	31.015,0	40.651,2
İnşaat	2.385,9	3.090,4	3.690,9	4.116,4	5.031,8	6.153,7	7.377,8	8.416,9	9.590,0	10.102,8
Ticaret	4.855,6	5.607,2	6.156,0	6.757,5	8.019,6	9.132,1	10.333,6	11.604,8	13.328,1	17.699,4
Ulaştırma	3.378,8	3.679,1	3.929,7	4.495,3	5.112,5	5.670,7	6.457,1	6.984,5	8.020,5	10.043,9
Half müesseseler	1.176,3	1.438,8	1.439,7	1.722,0	2.088,6	2.540,4	2.959,3	3.510,7	4.277,5	5.217,5
Serbest meslek ve hizmetler	2.997,9	3.429,6	3.728,0	3.966,6	4.704,4	5.278,3	5.814,9	6.419,1	7.375,8	8.791,5
Konut geliri	3.241,2	3.595,4	4.011,2	4.262,1	4.625,3	5.162,8	5.719,0	6.603,0	7.396,4	8.249,1
Sana hizmetleri	4.845,4	5.697,0	6.467,0	7.110,9	8.250,6	9.180,2	10.480,3	11.387,4	13.323,1	20.029,5
İthalat ve vergi	2.111,4	2.409,8	2.689,5	3.107,5	3.633,5	4.217,0	4.693,1	4.632,1	5.332,1	6.092,1
Gayri safi yurtiçi hasıla (Al.fiy.)	95.417,1	64.177,9	69.813,8	74.046,3	87.704,5	97.981,1	108.693,5	120.227,1	138.249,5	173.347,3
DIŞ ALEM	- 263,2	- 212,4	- 235,8	+ 214,2	598,5	277,2	303,3	495,0	2.285,3	5.337,0
GSMH (alıcı fiyatlarıyla)	55.133,9	63.965,5	69.078,0	74.260,5	88.303,0	98.258,3	108.996,8	120.722,1	140.534,8	178.684,3

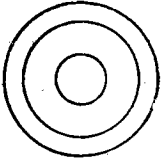
RESMÎ GAZETEDE ÇIKAN İLGİLİ KONULAR

	Kanun veya Karar No.	Resmî Gazete Neşir Tarihi
1. Tarsus'ta kurulu Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş.'nin \$ 5,7 milyon dış kredi temini hak. karar	7/3720	2.2.1972
2. Noterlik kanunu	1512	5.2.1972
3. Donyağı ithali hak. karar	7/3763	9.2.1972
4. Likit nebatî yağ ithali hak. karar	7/3764	9.2.1972
5. İhracat Rejimi Kararı ve Yönetmeliği	7/3812	14.2.1972
6. Yatırımların teşviki kararı	7/3787	16.2.1972
7. Sondaj çamuru katkı maddesi Barit Standardının yayın tarihinden bir yıl sonra uygulanmak üzere mecburî yürürlüğe konulması	7/3668	16.2.1972
8. Yüksek basınçlı civa buharlı boşalmalı lamba balastları standardı	7/3670	17.2.1972
9. TSKB sermaye tezyidi kararı	7/3824	19.2.1972
10. Transural Beynelmîlel Nakliyat firmasının alacağı dış krediye 6224 sayılı kanun hükümlerinin uygulanmasında riayet edilecek ek şartlar	7/3796	21.2.1972
11. «Haşhaş Ekiminin Yasaklandığı Bölgenin Ekonomik ve Sosyal Gelişimini Sağlayıcı Politika esasları» hak. karar	7/3999	8.3.1972
12. En büyük güç göstericileri standardı (TS/915)	7/3692	11.3.1972
13. Simko icaret ve Sanayi A.Ş. nin sermaye artırımı hak. karar	7/3914	11.3.1972
14. Banka plasmanlarının en az % 10'unun projeye bağlı yatırım projelerine tahsisi hak. T. C. Merkez Bankası tebliği		11.3.1972
15. Sodyum Buharlı Boşalmalı Lambalar Standardı TS/897 hak. kararname	7/3701	14.3.1972

16. Çukurova Makina İmalât ve Ticaret A.Ş. nin sermaye tezyidi hak. karar	7/3981	15.3.1972
17. 4.51960 tarih ve 7470 sayılı T. C. Turizm Bankası kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun	1570	193.1972
18. TS/972 sayılı Bentonit standardı	7/3729	20.3.1972
19. Yatırım Teşvik Kararı	7/4079	21.3.1972
20. 6/12585 sayılı karara ilişkin tebliğ		22.3.1972
21. Soda Sanayi A.Ş. nin Mersin Soda Fabrikası proje için Polonya'dan sağlanacak 10 milyon dolarlık kredi ile ilgili ikraz anlaşması	7/3856	24.3.1972
22. TS1967 Mutfak eşyası (alüminyum)	7/3731	25.3.1972
23. TS/105 Odun, (selüloz ve mekaniksel odun hamuru imalinde kullanılan)	7/3736	28.3.1972
24. Civatalar standardı	7/3762	11.4.1972
25. 6/12585 sayılı kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin tebliğ II. ve III.		13.4.1972
26. Donyağı ithali hak. ek karar	7/4135	15.4.1972
27. 28 firmanın ithal edilecek yatırım malları için gümrük taksitlendirmesi hak. karar.	7/4105	15.4.1972
28. Likit Nebati Yağ ithali hakkında karara ek karar	7/4136	15.4.1972
29. Madenî İnşaat İşleri T.A.Ş. nin sermaye tezyidi hak. karar	7/4184	19.4.1972
30. Demir Sanayi Grubu ilk madde indirim tebliği (Tebliğ No: 186)		20.4.1972
31. 18 milyonluk ISA kredisi anlaşması hakkında kararname	7/4298	24.4.1972
32. 6/12585 sayılı kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin tebliğ IV		25.4.1972
33. İthalât Rejimi kararına ek karar (İh-		

D E R G İ S İ

racat, teşvik ve geliştirme kotası ile ilgili)	7/4272	27.4.1972
34. Mus-nylon ipliği ilk madde indirimi tebliği		27.4.1972
35. Tarım kredi kooperatifleri ve birlikleri kanunu	1581	28.4.1972
36. 6/12585 sayılı kararnameyi 21.12.1972'de yürürlükten kaldıran karar	7/4368	30.4.1972
37. Bujiler standardı (TS/968) hak. karar	7/4051	2.5.1972
38. 23 firmanın gümrük taksitlendirme nesi ait karar	7/4278	2.5.1972
39. TS/1049 Mahlep standardı	7/4291	8.5.1972
40. Gıda maddelerinin ve umumî sağlığı ilgilendiren eşya ve levazımın hususi vasıflarını gösteren tüzüğün bazı maddelerinin değiştirilmesine dair tüzük	7/4322 7/4323 7/4324	9.5.1972
41. Gaziantep İplik Sanayii Adi Komandit Şti. nin dış kredisi hak. karar	7/4337	12.5.1972
42. Süperfosfat standardı	7/4339	14.5.1972
43. Nüfus kanunu	1587	16.5.1972
44. Demas Su Ürünleri Sanayi ve Tic. A.Ş. dış kredisi hak. değişiklik	7/4374	17.5.1972
45. Turizm Endüstrisi A.Ş. hak yabancı sermaye kararının kaldırılması hak. karar	7/4397	17.5.1972
46. Paktaş'ın dış kredisi hak. karar	7/4409	17.5.1972
47. Kervansaray A.Ş. sermaye artırımı hak. karar	7/4408	17.5.1972
48. Baştaş-Birleşik Aydınlatma Sanayi ve Tic. A.Ş. hak. yabancı sermaye kararı	7/4452	18.5.1972

Muhasebede Denetleme

Doç. Dr. Mustafa A. AYSAN

GİRİŞ

Muhasebede denetleme, muhasebe bilgilerinin gerçeğe uygunluğunun sağlanması ile ilgilidir. Buradaki gerçeğe uygunluğun anlamı, bazı mesleki ölçüler ve muhasebe ilkelerine uygunluktan ibarettir.

Bu sebeple muhasebe bilgilerini incelemek durumunda bulunanlar, bu bilgileri denetlemiş olanın gerçekleri tesbit ederken kullandığı yargıya güvenmelidirler. Muhasebe uzmanının, deneticinin yargıları ahlâkî ve meslekî ilkelere dayanmak zorundadır. Bunun içinde

muhasebe bilgilerini denetleyen kişilerin bazı mesleki ölçülere ve esaslara göre hareket etmeleri şarttır. Bu ölçü ve esasların, ya da bunlara uyan bağımsız muhasebecilerin yokluğunda incelenen muhasebe bilgilerinin doyurucu şekilde tarafsız, ya da doyurucu şekilde güvenilir olması sağlanamaz. Bu bildiri, bu hedeflerin nasıl sağlanabileceğini, muhasebe bilgilerinin tarafsız ve güvenilir olması için bağımsız deneticinin neler yapması gerektiğini açıklamaya çalışacaktır. İşletmelerin içinde yapılması gereken iç-denetim usulleri bildirinin unsurları dışın-

da kalacaktır.

MUHASEBE UZMANININ ÖZELLİKLERİ :

Bu hedeflere ulaşabilmek için toplum içinde toplum tarafından yetenekleri kabul edilmiş muhasebe denetçilerinin varlığı yeterli değildir. Bu şart yerine getirildikten sonra, ayrıca, muhasebe uzmanının aşağıdaki özelliklerinin de olması şarttır. Muhasebe uzmanı :

— Muhasbenin mahiyetini ve muhasebe bilgilerinin kullanılış şekillerini iyice bilmekle kalmamalı, aynı zamanda muhasebe bilgilerinin eksik yanlarını da iyice anlamış olmalıdır.

— Muhasebe bilgilerinin işletme gerçeklerine uygunluğunu sağlayabilmek için, bu bilgilerin doğru ve güvenilir olup olmadıklarını tayin etmeye yarayan teknik usulleri ve bu usullerin tatbik kabiliyetlerini iyice bilmelidir.

— Bunları yapabilmek için sağlam ahlâkî ve meslekî karakter ve geleneklere sahip olmalıdır.

Gelişmiş Batı Ülkelerinde dış denetleme, bu özellikteki faaliyetleri ile, bağımsız muhasebe uzmanları tarafından yürütülmektedir. Dış deneticinin muhasebe

prensiplerinin uygulanması bakımından büyük önem taşıdığı hususu, yukarda özelliği belirtilen fonksiyonu ile ortaya çıkmaktadır. Bu fonksiyonun özelliği dolayısıyla, bağımsız muhasebe uzmanının ülkedeki varlığı, muhasebe uygulamalarının geliştirilmesi için mesleki bir çabanın devamlı olarak harcanması demektir. Bağımsız dış muhasebe denetçisi, aynı zamanda, iç-denetleme usullerinin etkililik derecesini de kontrol etmektedir.

Bu konuda çeşitli verilerde incelediğimiz dünya tatbikatı, muhasebe ilkelerine uygun uygulamaların geliştirilmesinde, bağımsız muhasebe uzmanlarının rolünü açıkça göstermektedir. Serbest meslek mensubu muhasebe uzmanları, unvanları ve her ülkedeki sınıfları farklı olsa da, yapılan işin özelliği aynı olduğundan amacı aynı olan işleri yapmaktadırlar. O kadar ki, 1581'de Venedikte kurulan ilk serbest muhasebe mesleğinden beri mesleğin mensupları bütün ülkelerde, temeli aynı olan faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir.

Bu faaliyetin özellikleri şöylece özetlenbilir: Bağımsız muhasebe uzmanı, genel olarak, bu işletmenin finansal tablolarının (ve bunlara ek olarak verilen açıklayıcı notların) gerçekten işletmenin malî durumunu ve faaliyet sonuçlarını yansıtıp yansıtmadığını tesbit

etmek amacıyla, kendi sorumluluğu altında (incelediğimiz işletmeye tabi olmadan) işletmenin bir bütün olarak, muhasebe sistemini inceleyen kişidir. Bu arada bağımsız denetçi :

1 — İşletme varlıklarının muhasebe kayıtlarında doğru şekilde kaydedilmiş olup olmadığını, bu arada :

a — İşletmenin faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla kullandığı varlıkların, muhasebe ilkelerine uygun olarak değerlendirilmiş olup olmadığını ve işletmenin fiilen elde ettiği miktar ve vasıfta olup olmadığını :

b — Fiilen işletmenin elinde olan duran varlıkların oldukları gibi ve uygun amortisman indirimleriyle kayıtlara geçirilmiş olup olmadığını,

c — İşletme faaliyetlerinin gelişmesiyle ilgili bütün diğer malzeme ve hizmetlerden sadece işletme varlığına girenlerin doğru değerlerle kayıtlarla geçirilmiş olup olmadığını,

2 — İşletmenin faaliyetleri dolayısıyla elden çıkarılmış varlıkların ve katlanılan borçların kayıtlara doğru ve tam miktarlarıyla geçirilmiş olup olmadığını,

3 — İşletmeden satılan mallar, ya da diğer şekillerde çıkan

değerlerin ve katlanılan bütün borçların karşılığında uygun miktarda bir varlık artışının, ya da borç azalışının kayıtlara geçirilmiş olup olmadığını,

4 — İşletme faaliyetlerinin dönüşümü içinde elde edilen varlıkların hepsinin işletmenin yararına kullanılmış olup olmadığını, meslekî faaliyeti ile tesbit edecektir.

Bu faaliyetin şüphesiz en önemli tarafı, işletmenin finansal tablolarının, eklerinin ve faaliyet sonuçlarının yapılan incelemeler sonunda, muhasebe ilkelerine göre ve tarafsızca tesbit edilmiş bilgiler olduğunun tasdik edilmesidir. Bu tasdikin varlığı dolayısıyla finansal tabloları kullanacak olanlar, (bankalar, işletmenin hisse senedi ve tahvillerine para yatırmak isteyenler v.b.) bu tablolardaki bilgilere güvenerek kararlar vereceklerdir. Fakat bu tasdiki yapmak amacıyla işletmenin kayıtlarını, raporlarını, bütün muhasebe sistemini ve genel olarak bütün faaliyet sonuçlarını inceleyen denetçinin aşağıdaki vasıflara sahip olması gerekir :

1. İncelediği işletmeden tamamen bağımsız bulunacak ve incelemesini tarafsızca yapacak karakter sağlamlığına sahip olacaktır.

2. Denetlem ve muhasebe il-
ke uygulamalarını eksiksiz şekilde
bilecektir.

MUHASEBE'DE DENETLEME İLKELERİ

Muhasebe uzmanının yukar-
da açıklanan fonksiyonu, uzman
faaliyetlerinin özelliklerini belirt-
mektedir. Muhasebede denetleme
ilkeleri ve tekniğinin ayrıntılarıyla
ele alınması, bu bildirinin sınırla-
rını çok aşacaktır. Ancak, Batı ül-
kelerindeki örgütlenmiş muhasebe
mesleğinin yıllar boyunca geliştirdiği temel ilkelerin özetlenme-
si, yurdumuzda muhasebe uzman-
lığı mesleğinin örgütlenmesi
amacıyla harcanan çabaların başa-
rısına yararlı olabilecektir. Bu mes-
lekî ilkeler, hemen bütün Batı Ül-
keleri'nin bağımsız muhasebe uz-
manlarınca uzun yılların tecrübe-
sine dayanılarak kabul edilmiş ve
faydalı olarak uygulanan ilkeler ha-
line gelmiştir. İlkelerin özetlen-
mesinde özellikle A. B. D., İngil-
tere, Fransa, ve Almanya'daki uy-
gulamalar gözönünde bulundurul-
muştur.

Bütün bu ülkelerde mesleğe
giriş, çok küçük farklarla belirli
ahlâkî ve meslekî ehliyet ölçüle-
rine göre, ilgili kanunlarda yazılı
vasıflara sahip kişiler açısından,
meslek teşkilatının düzenlediği
bir sınavlı seçimle gerçekleştiril-

mektedir. Burada amaç bu şartla-
rın özelliklerini ve çeşitli ülkeler-
deki farklılıklarını incelemek değil
daha ziyade, mesleğe giren muha-
sebe uzmanının meslekî faaliyeti-
ni yürütürken uymak zorunda bu-
lunduğu ilkeleri özetlemektir. A-
şağıda listesi verilen ilkeler hak-
kında kısa açıklamalar, sunulacak-
tır :

1. Bağımsızlık İlkesi : Muha-
sebe uzmanı, denetlediği işletme-
den tam anlamıyla bağımsız ola-
caktır. Bu işletmeye iş, veya ve-
kâlet gibi bir akitle bağlı olma-
yacak ve bağımsızlığı hakkında
şüphe yaratacak herhangi bir ha-
rekette (meselâ şirketin hissele-
rinden satınalmak gibi) de bulun-
mayacaktır. O kadar ki Fransa'da
bir muhasebe uzmanı, tabi olduğu
ana teşekkülün özel izni olmadan
başka bir muhasebe uzmanına
bir iş akdi ile bağlanamaz. Uzman,
mesleğini kendi bağımsız sorum-
luluğu altında yürütülmelidir.

2. Maddilik İlkesi : Bağımsız
muhasebe uzmanı, incelemeleri sı-
rasında muhasebe ilkeleri dışına
çıkan uygulamaları tesbit ederken,
ilkelerden ayrılmaların ancak en
önemsiz olanlarını ihmal edebilir;
önemli ayrılmaları açıklamak zo-
rundadır.

**3. İç-denetlemenin değerlendiril-
mesi İlkesi :** Anglo-Amerikan tat-

bikâtında bu konudaki kanunî ve meslekî kurallar, muhasebe uzmanının işletmenin muhasebe sisteminde hatalar ve aksamaları önleyecek tedbirler topluluğundan ibaret bulunan iç-denetleme düzeninin değerlendirilmesini de şart koşturmaktadırlar. Fransa ve Almanya'da böyle bir meslekî, ya da kanunî zorunluk yok sadâ, meslekî teşekküller, mensuplarına bu cins bir faaliyetin yürütülmesini önemle tavsiye etmektedirler. Aslında, uzmanın özelliği yukarıda belirtilen ödevinin bu ilkeye bağlı olmadan yürütülmesi de imkânsız bulunmaktadır.

4. Gözlem ve bilgilerin doğruluğunun tesbit ilkesi : A.B.D'de muhasebe uzmanları, sayımları gözlemek ve örnekleme usulü ile seçilecek ilgili borçlulardan, alacaklar hakkındaki bilgilerin doğruluğunu incelemek zorunludur. Fransa ve Almanya'da uzmana böyle bir sorumluluk yüklenmemiştir. Fakat uzmanlar, tatbikatta, işletmede kullanılan sayım usullerinin sağlığını da incelemektedirler. İngiltere'de ne kanunî ve ne meslekî bir zorunluluk bulunmamasıyla birlikte uzmanlar, bu ilkeye uymak ihtiyacını duymakta, ve zaman hem sayımları gözlemlemekte, hemde borçlulara baş vurarak, alacakların doğruluğunu güven altına almaktadırlar.

5. Denetlemin en az yılda bir defa yapılması ilkesi : Bağımsız uzmanlar, çeşitli şartlar altında dönem - içi denetlemler de yapmakla birlikte, hemen bütün işletmeler, en az yılda bir defa denetlenmekte ve finansal tabloları, sonuçlarına göre tasdik edilmektedir.

6. Bağdaşım ilkesi : Bağımsız uzmanlar, muhasebe ilkelerinin dönemler arasında bağdaşık (insicamlı) olarak uygulanmış olup olmadığını, tasdik raporunda açıklamak zorundadırlar. Bir önceki dönemde incelenen dönem arasında uygulanan muhasebe ilkeleri ve usullerinde değişimler olmuşsa, uzmanın tasdik raporunda değişmeyi belirtmesi ve finansal tabloların ilgili kalemleri ve bir açıklayıcı not ekleterek, yapılan değişimin iki dönemin rakamlarını etkileme derecesini ve şekillerini açıklaması gerekir.

7. Tasdik raporu ile ilgili ilkeler : Bağımsız muhasebe uzmanı muhasebe ilkeleri ışığında, işletmenin malî durumunu ve faaliyet sonuçlarını tarafsızca yansıttığını bir raporla tasdik edecektir. İncelenen ülkelerde bu raporların şekilleri değişik olmakla birlikte, ilkeler aynıdır :

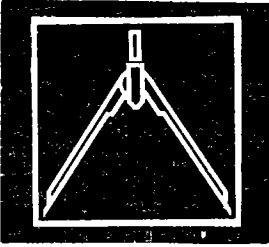
a — Muhasebe ilkelerine uygunluk ilkesi : Bağımsız muhasebe

uzmanı, tasdik raporunda, incelediği işletmenin finansal tablolarında genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine aykırı olan noktaları ve bu aykırılıkların sebep ve sonuçlarını bildirmek zorundadır.

Muhasebe uzmanı, aynı zamanda, yukarda sözü geçen denetleme ilkelerinin uygulanmasını önleyen ve bu sebeple muhasebe ilkelerine uygunluğu akla yakın şekilde tesbit edilmeyen olayları ve bunların finansal tablolardaki belirli etkilerini de açıklamak zorundadır.

b — Herşeyi tamamen açıklama ilkesi : Uzman, kanunların, mesleğin ve muhasebe ilkelerinin gerektirdiği her türlü finansal bilginin finansal tablolarda açıklanmasını sağlamak zorundadır.

c — Beklenen olağanüstü olayların yaratacağı ihtimalleri açıklama ilkesi : Muhasebe uzmanı, ilerde ortaya çıkması muhtemel olağanüstü olayların, tasdik raporunu yazdığı zamanda yaptığı inceleme ile ulaştığı sonucun geçerliliği üzerindeki muhtemel etkilerini de açıklamak zorundadır.

Dış Pazarlama Araştırmaları

S. Nihat GÜVENAL

Türkiye'nin endüstri maddeleri ihracatı yönünden dış pazar araştırmaları konusuna da büyük önem vermesi gerekmektedir.

Dış pazar araştırmaları (Foreign Market Research) iç pazar araştırmalarının (Domestic Market Research) 25 yıl önceki durumundadır. Dış pazar araştırmalarına nazaran daha güç olup, daha az olumlu neticeler sağlanabilmektedir.

Çok sayıda ve birbirinden farklı piyasaların mevcudiyeti, araştırma için bu konuda yetersiz olan kimseilerin (Mümessil, rutin işlerle ilgili personel v.s.) hizmetlerinden faydalanmak zarureti, piyasa şartlarında beklenmedik ve

bilhassa ilgililerin arzusıyla yapılan değişiklikler sebebiyle, dış pazarları etüd eden pazarlama uzmanının işi çok kompleks bir durum arz etmektedir.

Dış pazarlarda geniş bir faaliyet gösteren büyük yabancı firmaların ekserisinde bile, dış pazar araştırmalarıyla ilgili ayrı bir ünite organize edilmemiş olup, bu vazife ihracat ile sorumlu kısma verilmiştir.

Yapılan bir etüde göre, ihracatla iştigal eden 120 Amerikan firmasından 25'inde, yalnız dış pazar araştırmalarıyla ilgili kimseler mevcut bulunmaktadır. Bazı firmalar ise, zaman zaman dış pazar e-

tüdüleri için müessese dışındaki pazarlama uzmanlarının hizmetlerinden faydalanmaktadırlar.

Bir müessesenin pazarlama araştırmalarının ilk gayesi muayyen bir piyasanın tüketim kapasitesi ve o piyasadaki mevcut satış şartlarının tespiti ile müstakbel şartların tahminidir.

A. Dış Pazarlama Araştırmasının Kapsamı :

Herhangi bir dış pazarlama (Export Marketing) etüdünün kapsamı ve uygulanacak metodlar aşağıdaki hususlara bağlıdır:

1. Araştırmanın amacı,
2. Mamulün nitelikleri, pazarlama aranjmanları ve bu konularda mevcut bilgi ve istatistikler,
3. Etüde hasredilebilecek zaman ve imkânların durumu,
4. Araştırmacıların eğitim, tecrübe ve kabiliyetleri.

Hemen hemen, her pazarlama araştırmasında elde edilmesi gereken bilgiler ile temini mümkün olanlar arasında farklar vardır.

Bazı bilgiler kolaylıkla sağlanabilirken diğer bazıları uzun zamanı ve çabayı zorunlu kılabilir. Her araştırma bütçe ve zaman yönünden de kısıtlamalara tâbidir.

Bunların ışığında, bir araştırmacı masa başında ne kadar çalışabileceğini, satın alınması gere-

ken bilgi kaynakları ile diğer araç ve gereçleri, bizzat yapacağı şahsî temasları, gözlem ve incelemeleri etüdün amaç veya amaçlarına uygun olarak kararlaştırmalıdır.

Ancak, bir pazarlama araştırmasının kalitesi ve yapılış tarzı büyük ölçüde araştırmacının kişisel niteliklerine bağlıdır. Genel prensip ve metodları bilmekle beraber; mevcut metodları etüd ödevine göre adapte etmek veya yeni bir uygulama tekniği bulmak, iyi bir araştırmacıyı diğerlerinden ayırır.

B. Mamul :

Ayrıntılı olarak dış pazar araştırmasına başlamadan önce araştırmayı yapacak veya yönetecek uzman, mamul hakkında aşağıdaki hususları kapsayan kesin ve açık bilgi sahibi olmalıdır:

1. Mamulün özellikleri
2. Ebadı (Fiziki ölçüleri)
3. Kalitesi
4. İmalât şartları
5. Sezonal karakteri
6. Kullanılması v.s

Bundan dolayı araştırmacı, ön inceleme ve durum analizi denilen birinci safhada; mamul ile ilgili kitap, broşür, rapor, belge, makale, kayıt ve istatistikleri inceleyerek ve imalât tesislerini ziyaret ederek mevcut pazarlama sorununun teknik ve ekonomik yönleri hakkında bilgi sahibi olur. Bu saf-

hada gösterilecek gayret ve titizlik araştırmanın müteakip safhalarının olumlu etkiler yapar.

Buna ilâveten, araştırmacı Türkiye'nin belirli bir mamul ile ilgili mevcut fiili ihracat kapasitesini, yeni bir mamul etüd konusu ise, ne azman ve ne kadar ihraç edilebileceğini öğrenmelidir.

Yukarıda belirtilen bilgiler, dış memleketlerdeki ithalâtçı ve diğer araçlarla temas edildiğinde; onların üzerinde olumlu bir etki yapılmasını ve soruların isabetli olmasını sağlar.

C. Dış Pazar :

Eğer bir mamul, incelenen pazarda üretilmemekte ise ve ayrıntılı ticari istatistikler ile stok seviyesindeki değişikliklere ait rakamlar varsa; tüketimi, rakip memleketleri ve onların pazar hisselerini öğrenmek mümkündür. Mahalli üretim varsa, yine aşağıdaki formül kullanılara kaynı bilgiler sağlanabilir.

$$\text{TÜKETİM} = \text{ÜRETİM} + \text{İTHALÂT} - \text{İHRACAT} \pm \text{STOK SEVİYESİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER}$$

$$T = U + I - D \pm S$$

İncelenen pazarla ilgili re-export rakamları da çok önemlidir. Bu suretle ilgili ülkenin kendi ihtiyacı için mi veya diğer bir memlekete yeniden ihraç etmek amacıyla mı ithalât yaptığı anlaşılır.

Bizden aldığı malları üçüncü

bir ülkeye ihraç edilerek rakip olan memleketler vardır.

Homojen nitelikteki maddelere ait istatistiklerden, kıymeti miktar bölmek suretiyle birim fiyatı bulunabilir. Ancak bu noktada, aynı sütunda bir malın muhtelif tip ve kalitelerinin kapsamadığından emin olunmalıdır. Aksi halde ortalama fiyatın bir anlamı kalmaz.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu da kıymetlerin FOB veya CIF olduğudur. Birçok ülke ithalât istatistiklerinde FOB kıymetleri göstermekte; diğer bazı ülkeler ise CIF rakamları tercih etmektedirler.

Ekseri dış pazar etüdlarinde 5 yıllık devreye ait rakamlar yeterli olmakla beraber; bazen daha derine inmek için 10 yıllık rakamlar kullanılmaktadır.

Bir dış pazarla ilgili trendlerin meydana çıkarılmasında;

* İthalât ve ihracattaki yıllık değişiklik yüzdeleri,

* İhracatçı ülkelerin pazar paylarındaki değişiklik yüzdeleri çok kullanılmaktadır. Bu metod, bir ülkenin etüdün kapsadığı sürede durumunu geliştirip geliştirmediğini; birim fiatları ise, bunun başlıca nedenini gösterebilir. Böyle ülkelerin tanımlanması, araştırmanın müteakip safhasında marketing metodları incelenirken ve özellikle dinamik rakiplerin uyguladıkları

metodlar kıymetlendirilirken faydalıdır.

Bir ülkenin bir mamulü ihraç etmekte olması, o ülkenin aynı mamulü ithal etmediği anlamına gelmez.

Mamuller ekseriya kalite, tip ve marka gibi yönlerden farklılaştırılmışlardır. Mamul farklılaştırması söz konusu olmasa bile; rakipleri kusursuz veya her yönden üstün zannetmek hatalıdır.

Tüketici ve kullananlar ile iç ve dış satıcıların ve siyasi sınırların mevkii yönünden; bazen yurt içi kaynaktan (satıcıdan) daha yakın olabilir.

İlgilenilen pazara satış yapan firma ve müesseselerin isimleri, büyüklükleri, kuruluş yerleri, üretim kapasiteleri, mamullerinin tip ve kaliteleri, kullandıkları marka ve işilmer, rekabet yönünden üstünlükleri ve etüd konusu pazarla ilgili müstakbel satış program ve plânları öğrenilmeye çalışılmalıdır. Firmaların yıllık rapor ve programları, katalogları ve broşürleri ile meslekî ve teknik yayınlar (mecmua vs.) bu konuda önemli kaynak teşkil ederler.

D. Mahalli Üretim :

İlgilenilen ülkenin, mamulün üretimine alt 5 ilâ 10 yıllık istatistiklerinin (Dış Ticaret'de olduğu gibi) incelenmesi pazarın potansi-

yelinin kıymetlendirilmesinde faydalı olacaktır.

E. Pazara Giriş Şartları :

Etüdün başlangıcında, pazara girilebilmesi için uyulması gereken şartların saptanması zorunludur. Bu şartlar ülkeden ülkeye büyük değişiklikler gösterebilir. Bundan ötürü, her pazarda diğer ülkelere oranla durumumuzun ne olabileceğinin kıymetlendirilmesi lâzımdır. Bunu yaparken, çeşitli anlaşmalar, bölgesel ve ülke itibariyle tercihler gibi konuların üzerinde titizlikle durulur.

Yukarıda belirtilen hususların ışığında belirli bir pazara mamul ihraç imkânlarımızın saptanması için toplanıp değerlendirilmesi ve usulüne göre, ilgililere bir rapor halinde sunulması gereken bilgiler şöyle sıralanabilir.

1. İthalât kısıtlamaları
(Lisans ve kota sistemleri, ithali serbest maddeler)
2. Gümrük kısıtlamaları
(Gümrük vergisi oranı ve uygulama esası-advalorem v.s.)
3. Tercihli Tarifeler
(Tercihli tarife uygulanan ülkeler ve mallar)
4. İthalât esnasında ödenmesi gereken diğer vergi ve resimler
5. Kambyo mevzuatı
(Kambyo mevzuatının kı-

- sıtlayıcı yönleri)
6. Tercih edilen tip ve kalite ile alışılan fiyatlar, talep hacmi (Tip ve kalite itibarıyla)
 7. Markalama, işaretleme ve damgalama kaideleri
 8. Uyulması gereken standartlar
 9. Ambalaj
 10. Kullanılan ölçü sistemi (Metrik v.s.)
 11. FOB, CIF v.s. nin tercihi
 12. Diğer ülkelerin satış şekilleri
 13. Mamulü ithal edenler (Komisyoncu, toptancı, perakendeci, ihracatçı, imalatçı vs.)
 14. Alışılmış dağıtım şekilleri (Bir mümessil ile çalışmak sorunu v.s.)
 15. Kullanılması gereken reklam ve satış geliştirme araç ve gereçleri.

Girilmesi muhtemel pazar listesi tesbit edildikten sonra her ülkeye hakkında aşağıdaki kaynaklardan bilgi toplanabilir:

- * Türkiye'deki konsolosluklar
- * Yurt dışındaki ticaret ateşelik ve müşavirliklerimiz ile bunların bulunmadığı ülkelerdeki elçilik ve konsolosluklarımız
- * İş adamlarının meslek teşekkülleri (ticaret odaları, sa-

nanayi odaları, ticaret ve sanayi odaları, Odalar Birliği, İhracatçı Birlikleri v.b.)

- * Ticaret Bakanlığı
- Devlet İstatistik Enstitüsü
- * DPT
- * İGEME
- * İktisadi Kalkınma Vakfı (İst)
- * A.B.D. Ticaret Bakanlığının «International Commerce» dergisi ve «Economic Trends» yayınları
- * Kanada Dış Ticaret Bakanlığının «Foreign Trade» dergisi
- * Daha evvel diğer kaynaklarca neşredilmiş kitap ve raporlar vs.

SONUÇLAR:

İhraç edebileceği mamuller ile ilgili dış pazarları ve bunların büyüklüğünü saptamak; ilgilenilen pazarlara diğer ülkelerin ihracatı hakkında ayrıntılı bilgi sağlamak ve dış pazarların ve rakiplerin niteliklerine göre kendi durumunu kıymetlendirmek isteyen bir müessese için dış pazarlama araştırmaları yaparken titizlikle incelenmesi gereken konular şöyle özetlenebilir:

1. Müessesenin faaliyeti ve özellikle satışları ile ilgili kayıtlar,
2. Dış pazar şartlarındaki değişiklikler,

3. İlgili ülkenin genel ekonomik ve siyasal şartları,
4. Diğer ihracatçılara göre, rekabet gücünün kıymetlendirilmesi,
5. Kullanılması mümkün sürüm kanallarının mukayese-si,
6. Talebin kıymetlendirilmesi,
7. Elde edilmesi muhtemel pazar payının tahmini,
8. Kullanılması mümkün reklâm ve satış geliştirme araçlarını amaca en uygun olanlarının tesbiti,
9. Kambiyo mevzuatı ve özellikle döviz transferleriyle ilgili kısıtlamalar,
10. İthalât rejimi, kotalar ve lisanslar ile ilgili ayrıntılı bilgiler,
11. Gümrük mevzuatı, tercihli tarifeler ve ithalâta uygulanan diğer vergi ve resimler,
12. Tercih edilen satış şekilleri (CIF, FOB v.s.)
13. Tercih edilen ambalaj tipleri ve rakipleri ambalajları,
14. Markalama, işaretleme ve etiketleme ile ilgili kaide-ler v.s.

Mahallinde, yani dış pazarlar-da yapılan şahsi temaslar ilgili ül-ke-deki sürüm imkânlarının kıymet-lendirilmesi yönünden büyük fay-dalar sağlayabilir.

Birçok yabancı firmalar, mâli külfetten kaçınmak için ilgilendik-leri dış pazarlar ve rakip firmalar hakkındaki istatistiki bilgilere da-yanarak, mukayese ve istidlâller yapmak yolunu tercih etmektedir-ler. Ancak, genellikle bu konudaki bilgiler yetersiz olduğundan, so-nuçlar gerçek durumu aksettirme-mektedir.

Bazı firmalar da, ilgilendikleri dış pazarların her biri için ayrı ay-rı tahmin yapmaktan ziyade, üreti-mi plânlamak ve bütçe düşüncesi-y-le ihracatçıların toplamı ile alâka-lanmaktadırlar.

Pazarlama araştırmasından so-rumlu olanların, bilhassa dış pazar-lardaki trend'ler hakkında bilgi vermeleri ve ihracat tahminlerini bizzat yapmaları gerekirse de, bu husus nadiren yerine getirilmekte-dir.

Dış pazarla ilgili tüketim alış-kanlıklarının incelenmesi de yurt içindekilere nisbeten daha sathi olmaktadır.

Mamullerini dış pazarlarda sa-tan yabancı firmaların sadece cüz'i bir kısmı ilgilendikleri pazardaki tüketicinin talebine göre mamul veya ambalajında değişiklik yap-mak yoluna gitmektedirler. Buna rağmen, tüketici ile ilgili bilgiler reklâm veya satış geliştirme faa-liyetlerinde kullanılmaktadır.

İç pazar araştırmalarında kullanılan usullerin dış pazar araştırmalarına uygulanmasının ne derece doğru olduğu hususu pazarlama uzmanları arasında münakaşa konusu olmaktadır. Dış pazar araştırmalarında tecrübe sahibi uzmanlara göre; mevcut probleme en uygun tekniğin seçilmesi, araştırma programının titizlikle plânlanması ve sonuçların hiçbir ön yargıya kapılmadan kıymetlendirilmesi şartıyla, iç pazar araştırmalarında kul-

lanılan usuller dış pazar araştırmalarında da başarıyla uygulanabilir.

Dış pazarlarda araştırma yapılmasında karşılaşılan başlıca güçlükler; 1. Çok masraflı olması; 2. İlgili yabancı dilin bilinmemesi; 3. Gereken nitelikte araştırmacı bulunamaması; 4. Dış pazar araştırması metodlarının her ülkede uygulanamaması ve 5. Haberleşme ve ulaştırma olanaklarının yetersizliği-
dir.

Ayın İktisadi, Mali Hukuki ve Sosyal Mevzuatı

(Geçen Sayıdan devam)

Derleyen : Mehmet EMANET

YEDİNCİ KISIM

Prim itiraz komisyonlarının kuruluşu, çalışma usul ve esasları

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş

Madde 53 — Sigorta primleri hesabına esas tutulacak günlük kazançlar toplamının, bu Tüzük esasları dairesinde ölçülmesiyle ilgili itirazları inceleyip karara bağlamak üzere, iş hacmine göre Kurumca gerekli görülen yerlerde idare bakımından doğrudan doğruya Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı ve kararlarında bağımsız bir veya birkaç prim itiraz komisyonu kurulur.

Madde 54 — Prim itiraz komisyonu, bir başkan, 5 asıl, 4 yedek üyeden ve ayrıca yeteri kadar personelden kurulur, Başkan ile bir asıl üye Sosyal Sigortalar Kurumunca atanır. 2 asıl ve 2 yedek üye, prim itiraz komisyonunun kurulacağı yerde mevcut işçi sendikaları üyeleri arasından, en çok üyesi bulunan işçi sendikaları konfederasyonunca, diğer 2 asıl ve 2 yedek üye de, yine aynı yerde mevcut işveren sendikaları üyeleri arasında en çok üyesi bulunan işveren sendikaları konfederasyonunca seçilir.

Ancak, o yerde işveren sendikası mevcut değilse, komisyona işveren temsilcisi olarak 2 asıl ve 2 yedek üye, prim itiraz komisyonunun bulunduğu ildeki ticaret ve sanayi odasınca seçilir.

Prim itiraz komisyonunun bulunduğu ilde, ticaret odası ile sanayi odası ayrı ayrı varsa, işveren temsilcisi üyeler her ikisinin göstereceği adaylar arasından bu odalarca müştereken seçilir.

Şayet, o yerde ticaret odası veya sanayi odası veya ticaret ve sanayi odası yoksa, söz konusu üyeler, belediye meclisince seçilir.

Madde 55 — Prim itiraz komisyonunda görevlendirilecek asıl ve yedek üyeler, Kurumun yazılı isteği üzerine, en geç 15 gün içinde seçilerek Kurum Genel Müdürlüğüne bildirilir.

Yedek üyeler, seçimde aldıkları oy sayısına göre seçen teşekkül veya müessese tarafından birinci ve ikinci yedek üye olarak nitelendirilirler.

Madde — 56 Seçilen asıl üyelerin görev süreleri, göreve başladıkları tarihten itibaren 3 yıldır. Seçilenler bir dönem geçmeden yeniden seçilemezler.

Ölüm, istifa gibi nedenlerle görevi sona eren veya 62 nci madde gereğince müstafi sayılan yahut herhangi bir sebeple sendika üyeliği sıfatını kaybeden asıl üyelerin yerine birinci yedek üye asıl üye olarak geçer ve yerine geçtiği üyenin görev süresini tamamlar.

Boşalan birinci yedek üyenin yerine ikinci yedek üye geçer ve bunun yerine 55 inci maddeye göre yeni bir yedek üye seçilir.

Madde 57 — A - Prim itiraz komisyonu başkanlığına atanacakların; ve Ticarî İlimler Akademilerinden veya bunlara muadil yerli veya yabancı fakülte veya yüksek tahsil veren okullardan mezun olmaları,

2 — Kurumda Hukuk Müşavirliği, müşavir muavinliği, avukatlık, müdürlük, müdür muavinliği, ikinci müdürlük, Genel Müdürlük, Sigorta Müşavirliği, Genel Müdürlük Başmüfettişliği veya müfettişliği görevlerinde toplam olarak 4 yıl süre ile çalışmış bulunmaları,

şarttır.

Üyeliğe atanma şartlarını haiz olanlardan 3 yıl süre ile komisyonda üyelik yapmış olanlar da başkanlığa atanabilirler.

B - Prim itiraz komisyonu üyeliğine atanacakların;

1 — Başkan olabilmek için aranan tahsil şartını haiz olmaları,

2 — Kurumda işveren muamelâtı ile ilgili görevlerde en az 4 yıl süre ile, şeflik yapmış veya 5 yıl süre ile şube müfettişi olarak çalışmış bulunmaları,

şarttır.

Başkan olabilmek için gereken şartları haiz olanlar ile tahsil şartını haiz olmamakla beraber, Kurumda 4 yıl süre ile müdürlük, müdür muavinliği veya ikinci müdürlük yapmış olanlar da üyeliğe atanabilirler.

C - Prim itiraz komisyonu üyeliklerine seçileceklerde, Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde belirtilen genel şartlar aranır.

Madde 58 — Prim itiraz komisyonu, en az haftada bir defa başkanın çağırısı üzerine, Kurumun günlük çalışma saatleri içinde toplanır. Toplantı günü, saati ve yeri başkan tarafından tespit edilir.

Komisyon en az 3 kişi ile toplanır ve toplantıya katılanların çoğunluğu ile karar verir. Oylarda eşitlik halinde başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün sayılır.

Madde 59 — Kurumca atanan üye, başkanın yardımcısı olup, başkanın vereceği görevleri yapar ve başkanın görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde yerine yenisi atanıncaya kadar veya başkanın bulunmadığı hallerde komisyona başkanlık eder.

Madde 60 — Komisyon başkanı ile kurum tarafından atanmış olan üyenin, izi veya hastalık gibi nedenlerle görevlerine devam edememeleri halinde, komisyonun bulunduğu veya en yakın olduğu yerdeki Kurum şubesi müdürü veya ikinci müdürü komisyona başkanlık eder.

Anca k bu kurul, başkanın şubesi ile ilgili itirazları inceleyemez.

Madde 61 — Seçilmiş üyelerden izin veya hastalık gibi sebeplerle görevlerine devam edemeyenlerin yerine yedeği olan üye sırasına göre başkan tarafından çağrılır.

Madde 62 — Seçilmiş üyeler, bir ay içinde özürsüz olarak 3 toplantıya katılmadıkları takdirde istifa etmiş sayılırlar.

Madde 63 — Başkan ve üyeler kendilerine, eşlerine veya üçüncü dereceye kadar (Üçüncü derece dahil) hısımlarına ait uyuşmazlıklarla ilgili toplantılara katılamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM

İtirazın şekli, incelenmesi, itirazdan vazgeçme ve kararlar

Madde 64 — İtiraz eden işverenin imzasını taşıyan itiraz dilekçelerinde :

- 1 — İtiraz eden işverenin adı ve soyadı veya unvanı ve açık adresi,
- 2 — İşyeri sicil numarası,
- 3 — Prim borcunu tahakkuk ettirip tebliğ eden Kurum şubesinin adı,
- 4 — Tebliğ olunan prim borcu tutarı,
- 5 — İtiraz olunan prim borcu tutarı,
- 6 — Prim borcunun tebliğ olunduğu yazının tarih ve numarası ile alındığı tarih,

7 — Hangi işlem itiraz olunduğu, itirazın dayanak ve delilleri gösterilir ve ayrıca itiraz olunan prim miktarının % 1 i tutarındaki ücretin Kurum veznesine ödendiği veya Kurumun bankalar nezdindeki hesa-

bına yatırıldığına yahut posta veya banka havalesiyle gönderildiğine dair makbuz eklenir.

İtiraz dilekçesinin taahhütlü olarak posta ile % 1 tutarındaki ücretin de posta veya banka havalesiyle gönderilmesi halinde, dilekçe ve ücretin posta veya bankaya tevdi edildiği tarih, Kuruma verilme tarihi olarak kabul olunur.

Madde 65 — İtiraz dilekçesi prim borcunun tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde 2 nüsha olarak işveren tarafından prim itiraz komisyonu başkanlığına verilir. Bu dilekçelerden bir nüshası, komisyon başkanlığınca, başkanlığın kayıtlarına geçirildiği tarihten başlayarak en geç 7 gün içinde sigorta primi borcunu tebliğ eden Kurum şubesi müdürlüğüne gönderilir.

Kendisine itiraz dilekçesi gönderilen Kurum şube müdürlüğünce, hukukî dayanak ve maddî delilleri de belirtilmek suretiyle, itiraza konu olan hususlar hakkında yürütülen işlem, itiraz dilekçesinin alındığı tarihten itibaren 20 gün içinde prim itiraz komisyonuna yazı ile bildirilir. Bu yazıya ayrıca borcun işverene tebliğ olunduğu tarih de kaydolunur.

Madde 66 — İtiraz dilekçelerinin Kurum Genel Müdürlüğüne veya Kurum şube müdürlüklerinden birine yahut yetkili olmayan prim itiraz komisyonuna verilmesi halinde; itiraz dilekçesi kayda alındıktan sonra ilgili komisyon başkanlığına gönderilir ve durum ayrıca ilgiliye de duyurulur. Bu takdirde, itiraz yetkili komisyona yapılmış sayılır ve 65 inci maddenin birinci fıkrasında yazılı 7 günlük süre, dilekçenin ilgili komisyon kayıtlarına geçtiği günden başlar.

Madde 67 — İtiraz dilekçelerindeki şekil eksiklikleri, usule ait yeni bir işlem yapılmadan önce, itiraz edene, prim itiraz komisyonu başkanlığınca verilecek 15 günlük süre içinde düzeltilir. Bu mümkün olmazsa dilekçe, mevcut noksanlıkları ile işleme konulur.

İtirazlar, prim itiraz komisyonlarınca, itiraz evrakı, ilgili şube müdürlüğünden cevabî yazısı, ibraz olunan deliller gözönünde bulundurulmak suretiyle incelenir.

İtiraz incelemelerine, olayın itiraza konu teşkil edip etmediğine, itirazın süresi içinde yapıp yapılmadığına, itiraz dilekçesinin şeklen tamam olup olmadığına ve kanunî ölçüleme sebebinin bulunup bulunmadığına bakmakla başlanır.

Prim itiraz komisyonları, yaptıkları incelemeler sırasında resmî ve özce ilgili idare, teşekkül ve müesseseler ile uygun görülecek diğer yerlerden

bilgi isteyebilecekleri, gibi, Kurum şube müdürlüğünden itirazla ilgili işlem dosyasını ve gerekli diğer evrakı da isteyebilirler.

Madde 68 — Prim itiraz komisyonları, re'sen veya işverenin isteği üzerine gerekli görürse, işveren veya aracılardan defter, kayıt ve belgelerini inceler, her türlü tetkikatı yapar veya tarafsız bilirkişiye yaptırır. İşverenin isteği halinde, kendilerini dinler.

Komisyon tarafından yapılan inceleme sonucu bir tutanak ile tespit olunur.

Madde 69 — İtiraz süresi geçtikten sonra işveren yeni iddiaları ileri süremez.

Madde 70 — Maddî hatalar taraflarca ileri sürülmemiş olsa bile itiraz komisyonunca re'sen nazara alınır.

Madde 71 — İşveren, itiraz hakkında komisyon tarafından karar verinceye kadar itirazından vazgeçebilir. Vazgeçme, işverenin komisyona vereceği bir dilekçe ile veya bu husustaki beyanının zapta geçirilmesi suretiyle yapılır. Vazgeçme açık olmalıdır. Vazgeçme halinde itiraz eden o olayda itiraz hakkını kaybetmiş sayılır.

Bu takdirde, Kuruma yatırılan prim miktarının % - i nispetindeki ücret geri verilmez.

Madde 72 — İşveren, itiraz dosyasındaki belgeleri, bilirkişi raporlarını, tutanakları, komisyon nezdinde, itiraz hakkında karar verilinceye kadar inceleyebilir.

Ancak, muhbir adı gibi gizli tutulması gereken hususlara ilişkin belgeler, dosyayı incelemek isteyeneye verilmez ve gösterilmez.

Madde 73 — Prim itiraz komisyonu, itirazı, dilekçenin komisyon kayıtlarına geçtiği tarihten itibaren en geç 3 ay içinde karara bağlar.

Madde 74 — Prim itiraz komisyonunun müzakereleri gizli yapılır. Komisyon kararları 5 nüsha olarak yazılır. Birinci nüshası karar defterine yapıştırılır. Bir nüshası itiraz dosyasına konulur. Bir nüshası itiraz edene, 2 nüshası da Kurumun ilgili şube müdürlüğüne tebliğ olunur.

Madde 75 — Kararlarda aşağıdaki hususların bulunması gereklidir :

- 1 — Karar ve esas numarası,
- 2 — İtiraz edenin adı ve soyadı veya ticarî ünvanı ve açık adresi,
- 3 — İşyeri sicil numarası,
- 4 — Prim borcunu tahakkuk ettirip işverene tebliğ eden Kurum şubesinin adı,
- 5 — Tebliğ olunan prim borcu miktarı,

- 6 — İtiraz olunan prim borcu miktarı,
- 7 — İtirazın konusu,
- 8 — İtirazın yapıldığı tarih,
- 9 — Kararın gerekçesi,
- 10 — Hüküm fıkrası,
- 11 — Karar tarihi.

Madde 74 — Prim itiraz komisyonun müzakereleri gizli yapılır. Komisyon kararları 5 nüsha olaark yazılır. Birinci nüshası karar defterien yapıştırılır. Bir nüshası itiraz dosyasına konulur. Bir nüshası itiraz edene, 2 nüshası da Kurumun ilgili şube müdürlüğüne tebliğ olunur.

Madde 75 — Kararlarda aşağıdaki hususların bulunması gereklidir :

- 1 — Karar ve esas numarası
- 2 — İtiraz edenin adı ve soyadı veya ticarî ünvanı ve açık adresi,
- 3 — İşyeri sicil numarası,
- 4 — Prim borcunu tahakkuk ettirip işverene tebliğ eden Kurum şubesinin adı,
- 5 — Tebliğ olunan prim borcu miktarı,
- 6 — İtiraz olunan prim borcu miktarı,
- 7 — İtirazın konusu,
- 8 — İtirazın yapıldığı tarih,
- 9 — Kararın gerekçesi,
- 10 — Hüküm fıkrası,
- 11 — Karar tarihi.

Madde 76 — Prim itiraz komisyonları tarafından verilen kararlar, oylamaya katılan başkan ve üyeler tarafından imzalanıp komisyon mühürü ile mühürlenir.

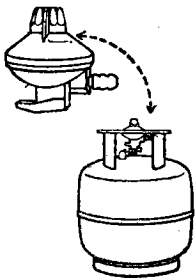
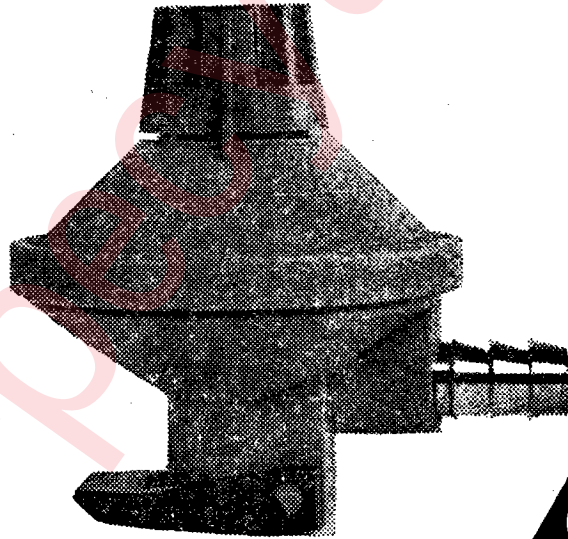
Madde 77 — Prim itiraz komisyonunun ihtiyacı olan personel Kurumca atanır.

Komisyonu Kurumca atanan başkan ve üye ile diğer personel, Kurum memurlarının tabi olduğu statüye tabidirler.

Seçilen üyelere, toplantı günleri çalıştığı her saat için Kurumca 25,— lira ücret verilir.

Ancak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa ve bu Kanunu değiştiren 1327 sayılı Kanuna tabi olanlar ile bu kanunlar kapsamı dışında kalan ve fakat aylıklarını bu kanunlara göre alan kuruluşlarda çalışmakta olanlardan seçilen üyelere ücret verilmez.

tam emniyetli gaz

AYGAZ

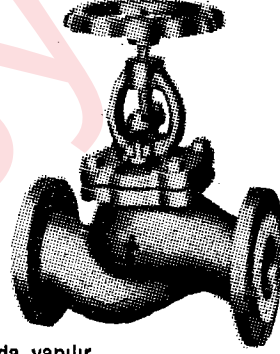

*Milyonların
tercih ettiği
sizin gazınız*

İŞİNİ BİLEN **termo** VANASI ALIR...

**çünkü
astarı
yüzünden
pahalı değil**

- % 100' her aksam burada yapılır
- İthalatla alakası olmadığından aksamız kalmaz
- Halen dünyada kullanılan buhar vanalarının % 98'i bu tiptir.

FABRİKA : **TERMO BUHAR CİHAZLARI SANAYİ A.Ş.**
Kartal, Ankara Asfaltı Üzerinde Tel: 53 41 99

“ev”limisiniz?

Güzel dekore edilmiş, sizi mesut eden, sıcak bir eve mi sahipsiniz?

O halde, evinizi kışın karından, ilkbaharın rüzgârından, yazın güneşinden, sonbaharın yağmurundan, koruyunuz.

Bu koruma işini CBS Akrolit Dış Cephe Kaplama Boyası en mükemmel şekilde yerine getirecektir. CBS Akrolit Saf Akrilik

Dış Cephe Kaplama Boyası

evinizin dış cephesini

bir zırh gibi sarıp

dış tesirlerden

korur.

Üstelik birbirinden cana yakın renkleriyle evinizin dış görünüşüne göz alıcı bir güzellik getirir.

CBS dev Alman Kimya kompleksi BASF (Badische Anilin und Soda Fabrik A.G.)'ın özel formülleriyle Türkiye'de CBS Boya - Kimya

fabrikalarında imal olunmaktadır.

Evinizi CBS Akrolit sarsın.

Eviniz kara, yağmura,

güneşe, rüzgâra

karşı yıllarca

korunsun.

CBS Akrolit®
dış cephe kaplama boyası

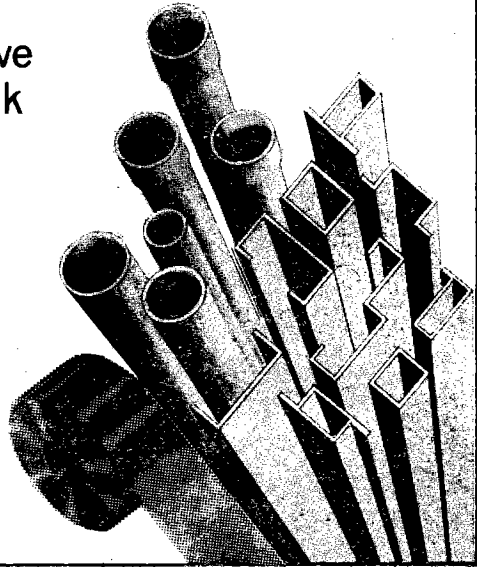
CBS BOYA - KİMYA SANAYİİ ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy Kardeşim Sok. 44/3 İstanbul Tel: 49 67 10

Borusan mamulleri dış pazarlarda

1971 de 6 yabancı
ülkede bütün Avrupa
mamulleri ile
boy ölçüştük ve
başarı kazandık

BS **BORUSAN**
BORU SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL
1958

ARSLAN

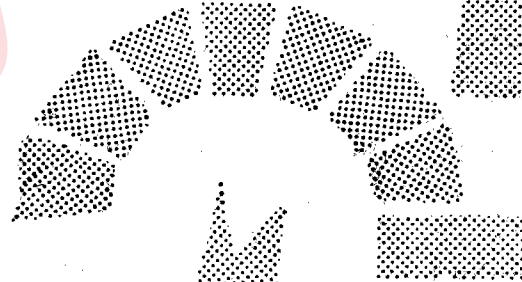
tek
veya
BLOK
•yapı tuğlası

•ateş tuğlası
ateş harçları
izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40

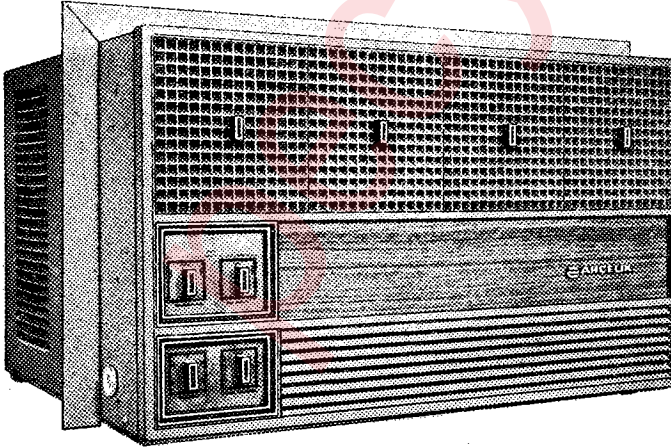

11

St

sıcaktan bunalmadan yaşayın...

EVLER, BÜROLAR, OTELLER, HASTANELER,
OKULLAR, MAĞAZALAR, GAZİNOLAR
VE BENZERİ YERLER İÇİN
GEREKLİ HAVA SOĞUTUCU HİZMETİNİZDE!

ARÇELİK KLİMA CİHAZI

- İçerdeki sıcak havayı istenilen derecede otomatik olarak soğutur
- Odadaki nem fazlasını alarak insanın bunalmasını önler, şekle çalışmasını ve serinleyerek rahat etmesini sağlar
- Sürekli olarak odanın havasını tazeler
- Cam açmaya ihtiyaç olmadığından daha sakın ve daha temiz bir yaşam ortamı sağlar
- Güzel görünüşü ile odanın dekorunu tamamlar

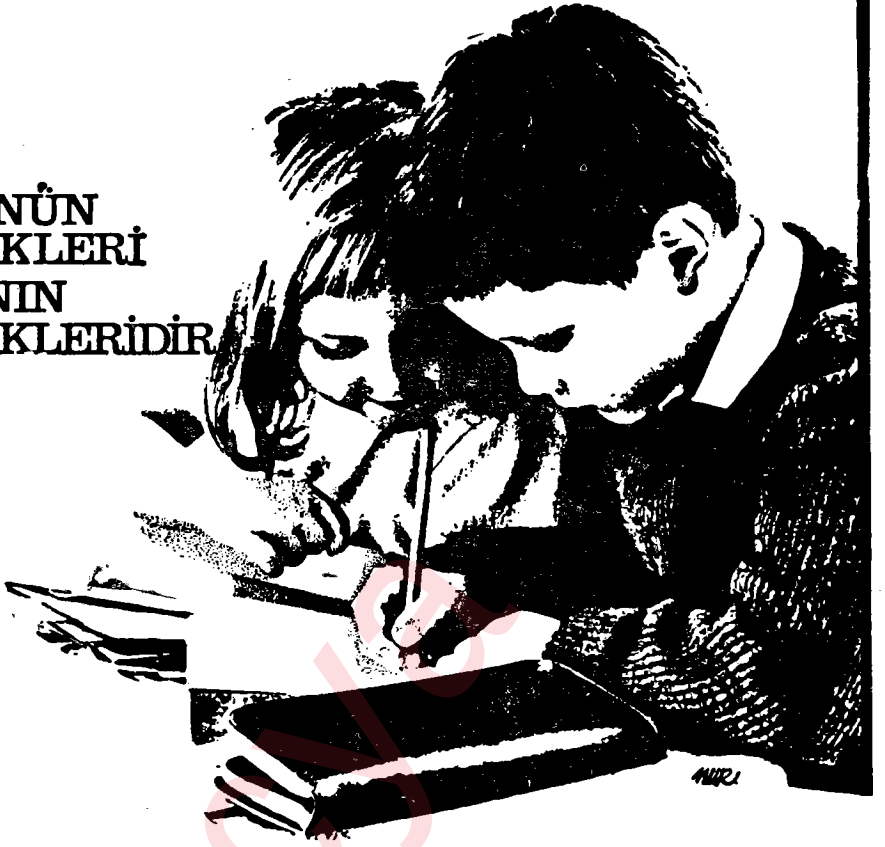
MONTAJ,
SERVİS
TEŞKİLATIMIZ
TARAFINDAN
PARASIZ
YAPILIR

ARÇELİK klîma cihazı

SERİN HAVA... TEMİZ HAVA

Genel Satıcıları: BEKO TİCARET A.Ş., Tel.: 49 00 39 - BURLA BİRADERLER ve Şsi., Tel.: 45 52 00

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALIŞTIRINIZ

T.C.ZİRAAT BANKASI

HOS BAĞ

**ŞARAP
SANAYİİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR**